

3341

సామలూరు

భూతాదు సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 2

రాజమహేంద్రవరము 16-12-1978

సంచిక 4

—* ఈ సంచికలో *—

- 1) ఆముక్తమాల్యద - రాయల సమాస రచనావైశిష్ట్యము.
- 2) పురాణ దంపతులు.
- 3) కద్రూ వినతల ఘట్టము - కొన్ని ప్రసన్న విశేషాలు.
- 4) దిగంబర కవిత్యం ఒక సాహిత్య ఉద్యమం అనవచ్చా
- 5) విశ్వనాథవారి సాహిత్య విమర్శ.
- 6) ప్రసిద్ధ హిందీకావ్యం 'కామాయని' విశిష్టత.
- 7) గ్రంథసమాలోచన -
ఎ) ఋతుసూక్తము బి) జ్యోతిర్మయి
- 8) నన్నయ జయంతి ప్రసంగం - లేఖ.
- 9) అభినందన లేఖ.
- 10) నన్నయ జయంతి లేఖకు సమాధానం.

1—1—79 సంచికలో తొలి కవితలు - సంప్రదాయపు చాయలు, మోక్షకాస్త్రంలో కామకాస్త్రం మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా

సంవత్సరమునకు రు 10-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు 5-50.

విడిప్రతి 50 పై.

అమృతమాల్యద - రాయల సమాస రచనా వైశిష్ట్యము

— శ్రీ ధూర్జటి వేంకటబాలాజీ, ఎం. ఏ.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన అసమాన పాండితీ ప్రతిభతో, అద్వితీయమైన కవితాకాళలతో, అన్ని విశిష్టలక్షణాలు రంగరింపజేసి “అమృతమాల్యద” ను ఒక సర్వోత్కృష్టమైన ప్రబంధరాజుగా తీర్చిదిద్ది, ‘ఆంధ్రభోజుడు సాహితీసమరాంగణ సార్వభౌముడు’ అను బిరుదముల కర్హుడయ్యెను.

రాయలశైలి అతి క్లిష్టము, గంభీరము, ఉదాత్తము నైవాడిగా వేడిగా పఠితల మనోనయనాల నాకర్షించి దీర్ఘాలోచన పరులను గావించును. అంతటి ప్రతిభ, రాయలు కలిగియుండుట వలననే, ఆంధ్రవాఙ్మయలోకంలో ఆతని యుగానికి ఒక ప్రత్యేకమైన స్థానం గలదు. అంతేకాక రాయల శతాబ్దినాటి కవులు, పురాణ రచనా మార్గాన్నివీడి, ప్రబంధరచనా మార్గాన్ని అనుసరించుట ఆ యుగము నందలి మరియొక విశిష్ట లక్షణము.

రాయల శైలిలో మనలను మిక్కిలిగా ఆకర్షించునది ఆయన ఉత్తిమసమాస భూయిష్ఠరచనము. అతడు స్వయముగా కవి, పండితుడు, సంస్కృతాంధ్రభాషలలో చక్కని కూలంకష పరిజ్ఞానం కలవాడగుటచేత ఆతని రచనలన్నియు బిగువుగా చక్కని శైలితో, ఉత్తమమైన ఆర్థగాంభీర్యంతో అలరారుచుండును. అందువలననే రాయలు తన రచనల ద్వారా ప్రేరేపబడిన బిరుదుల కర్హుడయి, వాఙ్మయలోకంలో ఒక విశిష్టమైన స్థానాన్ని ఆక్రమించిన కవీశ్వరుడయ్యెను. అతడు వాడిన సమాసాలు లోకోత్తరాలు. అవి పాఠకలోకాన్ని ఉజ్జూరియ్యగట్లు చేయును. నన్నయ

భట్టువలె రాయలు శాబ్దికుడు. అందువలన ఆతని సమాసగచన గలగల గంగా ప్రవాహంవలె సాగిపోవుచు, పఠితలను వీవో సుదూరతీరాలకు తీసికొని పోవుననుటలో ఆశ్చర్యంలేదు.

ముఖ్యంగా ఆతని విలక్షణ దృష్టి సమాసరచనయందు కనిపించును. అన్యదేశ పదజాల ప్రభావంవలననూ, ఆనాటి సాంఘిక వ్యవహార భాషా ప్రభావం వలననూ, అతడు కొన్ని వైరి సమాసాలను గావించెను. అంతేకాక భాషా ప్రయోజనందృష్ట్యా తనకంటే ప్రాచీన కవులగు తిక్కన, శ్రీనాథ, ఎఱ్ఱన పోతనాది కవులు ప్రయోగింపని కొన్ని విలక్షణ సమాసాలు రచించెను. దీనినే రాయల ‘సమాసవైచిత్రి’ అందురు.

సాంస్కృతిక సమాసములు:— అమృతమాల్యద అతిప్రాశస్త్యప్రబంధము. సమాసములు బహుక్లిష్టములు, దురవగాహములు. కొన్ని సమాసము లున్నను, “అలికంబున ఆక్షిని డాచిన” పదములు పెక్కు గలవు. మృదుపద సమ్మేళనమై, చక్కటి భావ స్ఫోరకమైన సమాసాలునూ గలవు. ఈ క్రింది పద్యంలో విష్ణుచిత్తుని వర్ణన శాస్త్రాల విక్రీడితంలో రచింపబడినది.

శా|| “అందుండుం ద్వయసదృపదృవవనుం
డద్వంద్వడ క్రాంతమో
హంధూబద్ధమధు ద్విషద్విరదు డ
న్వర్థాభధానుండురు
చ్చందోబృంద తదంతవాగపతనా
సంజాత తజ్జన్యని
ష్పందద్వైత ముసంవిదాలయదు ని
ష్ఠన్ విష్ణుచిత్తుం డనన్” 1అ77ప.

ఇందు “అక్రాంతయోగాంధూబద్ధ మధుద్విషద్విరదుడు”, ఉరుచ్చందోబృంద తదంతవాగపతనాతజ్జన్య నిష్పందద్వైత ముసంవిదాలయదు” ఇవి గెండు దీర్ఘ సమాసాలు. పెక్కు సమాసాలు తత్సమ పద భూయిష్టములు. శబ్దాడంబరత, అర్థగాంభీర్యము, నీ కావ్యమున నెల్లెడల జెల్లివిరియు చున్నవి. పైని ఉటంకించిన సమాసము లన్నియు సాంస్కృతికములే. సాంస్కృతికములైనను, అన్వయకాఠిన్యము లేక రసవంతముగా నుండు పద్యము నీ కావ్యమునం దనేకములు గలవు.

మ. గృహసమ్మార్జనమో, జలాహరణమో
శృంగార పల్యంకికా
వహనంబో వనమాలికా కరణమో
వాల్లభ్య లభ్యభ్యజ
గ్రహణంబో వ్యజనాతపత్ర ధృతియో
ప్రాగ్దీపికారోపమో
నృహరీవాదములేల లేరె యితరుల్
నీ నీలకుం బాత్రముల్” 2అ91ప.

రామరాజభూషణుడు, కాకుమాని మూర్తి, పుష్పగిరి తిమ్మన, కంకంటి పాప పాపరాజు మొదలగు వారికవనము సంస్కృతశబ్ద బహుళముగా నున్నదిగాని ఈ గ్రంథకర్తవలె నింతగాఢ సంస్కృతమును ఎవ్వరును గానముచేయలేదు. ఈ యంశమున కీ ప్రబంధమంతయు ఉదాహరణమై యున్నది. ‘చనికాంచెన్’ అని ప్రారంభించి పద్యమంతయు నొకే సమాసముగా వూరించిన పద్యము లనేకములు గలవు. ఈ కావ్యములో ప్రాథత్వము తెచ్చిన ప్రధాన విషయము సంస్కృతాంధ్రపదముల యొక్క విచిత్ర సమ్మేళనము.

చంపకమాలా వృత్తము :-

“పగడపుఁ జాయచెందిరము

బ్రామినపాండ్యవధూ

కుచంబులన్

నగు నరుణంపు బొండముల

నారికడంబుల వజ్రకుటీమం

బగు పథముంజెలంగు పవ

నావృత శేషితరత్నగర్భ క

భ్రగతరు సంతతిన్ బ్రహ్మ

భార్యబురిన్ గిజవుంచె

వార్ధినాన్”. 1 ఆ 54 ప.

ఈపద్యమును ద్విత్వశ్రంగా పరిశీలించ వచ్చును. సంస్కృతాంధ్ర శబ్దాలు ఇచ్చట పూర్వకవులయొక్క సమ్మేళనం కన్నా విచిత్రంగా మేళవించినవి. “చెంది రము బ్రామినపాండ్య వధూకుచంబులన్ నగు” నడుమ సంస్కృత సమాసము. “అరుణంపు బొండములు” ఇది మఱియొక పద్ధతి. “గిజవుంచుట” మఱియొక పద్ధతి. ఈ విధమైన కైలత్తణ్యము కావ్యమునం దెచ్చట చూచినను, గోచరించును. ఇది అలవాటైన పద్ధతి కాదు. కవిత్రియం పోతన, శ్రీనాథుడు మొదలైనవారు ఆచ్చిక సంస్కృతములను కలిపిన పద్ధతి మన కలవాటుగా నున్నది. ఇది విచిత్ర ముగా నున్నది. ఇక ఆచ్చిక సమాసము రెడనెడ చక్కటివి చూపట్టుచున్నవి.

ఆచ్చిక సమాసములు :- నడిరేయి, నట్టిల్లు, రెన్నాళ్ళు, మాన్నాళ్ళు, గొలుకు విల్లు మొదలగునవి.

మిశ్రమసమాసములు గెండు విధములు నీమంపు మాన్నాళ్ళు

పుష్పబాణుని చెఱకువిల్లు.

తృతీయాతర్పురుష	—	వలయధ్వని
చతుర్థీ	—	మందాకు
పంచమీ	—	కూటిపేద
షష్ఠీ	—	కార్జరవీదళనంబు
సప్తమీ	—	పురిభాగవతులు.

బహువ్రీహి-వనజాక్షి, చంచలనేత్రీ, ఆవభృథప్లుతో త్రమాంగుడు.

కర్మధారయము-వ్యాయార్జితవి త్రము, తేలిన బావులు, గుప్తదానములు, పరమ పురుషార్థములు.

ద్విగుసమాసము - రెన్నాళ్ళు, గుప్త రాత్రముల్, పన్నిద్దరు శూరులు.

రూపకము-పరిభవశత్రువు, సంసారి పాంథుడు, వలగండ్ల పాలకండ్లు, తల్పు టురము.

ద్వంద్వము-రేవగలు, వేరువెల్లులు, గురుగుంజెంజలి, గుంటకాలువలు.

ఆముక్తమాల్యదయందు ఉత్తుపై టుక్కు, నుక్కులు రానివి అని చెప్ప దగిన సమాసములు కొన్ని గలవు.

మందాకు - ద్వితీయాశ్వాస, 37 ప.

వెలుగాళన్ (4ఆ.288ప) అనువానిని ఉదాహరణములు గా తీసికొనవచ్చును.

రాయలు సమాసరచనయందు గావించిన మరొక కైచిత్రి.

సమాసమున లట్టునకు లోపమువచ్చుట ననదండ-ప్రథమాశ్వాసము - 14 ప.

ఏనికదోయి-ప్రథమాశ్వాసము- 53ప.

ఈ విధముగా “చెంగల్వడ్డియ. చందోయి, వాలుగ మొత్తము మెడగంపుల వంపులు, పసిండియువ్వగమి, చెంగలువ దండలు పోలుదురు. దొప్పగమి, కూక పసుపు, సంపెంగ దండవోరె, మల్లు పోరునన్. పారివిళంగా యంగములు, వెండిసలాకపిండు, తెల్లుగంటల, ఊరుపు పిండువలపులు, పలువన్నెముగ్గు’ మొదలగునవి ఉదాహరణములు గా స్వీకరింప వచ్చును.

షష్ఠాశ్వాసములో 21 వ పద్యములో “రేవగటివేళ - అప్రాణి వాచకశబ్ద ఘటితద్వంద్వము ఏకవచనాంతంబునగు” అను నూత్రము ద్వారా సమసించును.

(నూ॥ ప్రాథవ్యాకరణము- సమాసపరి చేదము-80 వ నూత్రము)

రాయల సమాసరచనయందు మరొక కైలత్తణ్యము సమాస రచనయందు “అన్యాయులకు ఉలోపము చేయుట” ముఖ్యమైనది. ఇందు రాయలదృష్టి ఏమిటో యెఱుంగజాలము.

అన్నవి- (1ఆ-55 వ పద్యము)

అన్యాయులన్ - (1-84). చన్సంజ్ఞ - (1-84); అన్ శ్రుత్యూర్తి, వాసనల స్థూరి (3 ఆ-70 వ పద్యం) అన్యతీన్ - (2 ఆ-62); అన్వీలువాదిన్ - (8-8వ పద్యం) అన్వాయ - (4ఆ-7 వ పద్యం); బ్రహ్మాండమన్తరడిన్ - (8ఆ-69) మను చరిత్ర (చూడుము ప్రాథవ్యాకరణము- సంధిపరిచేదము) బాలవ్యాకరణములో చిన్నయనూరి సంధి పరిచేదములో “కర్మ ధారయమునందు మువర్ణములకు పుంపు లగు” అని చెప్పిన నూత్రము ద్వారా మువర్ణములకు లోపముచెంది, వాని స్థాన ములో పుంపులు ఆదేశముగా వచ్చినవి. కాని సమాసరచనయందు రాయలు సమాసవిధిగా ‘ము’ లోపముగావించెను.

గంధపట్టెలు-ద్వితీయాశ్వాసము-10వ పద్యము, సరపువ్వులందు - పంచమా శ్వాసము - 106 వ పద్యము ఇందులకు “(దంతపు) సరకట్టులు” అని మనుచరి చరిత్రలో గలను. మనుచరిత్ర - ప్రథమ ఆ- 15 వ పద్యము, గందనొడి - మను చరిత్ర. ప్రథమ ఆ- 15వ పద్యము, ఎన్నా కొగందపట్టెగలిగిండన్నాడుకే - క. క. ర-539 బోనపుట్టిక - క. క. ర - 5 (540)

అనురుల బోనపుట్టిక-పారిజాతాపహరణము-2-70 ఈ లక్షణము కేవలము “ఆముక్తమాల్యదయందే గాక రాయల ఇతర కృతులయందు ముఖ్యముగా “జాంబ వతీ పరిణయము” అను నాటకము తప్ప మిగిలిన మదాలసచరిత్ర సత్యావధూప్రీతి నములందు గానవచ్చును.

పుంస్వాదేశమునకు సమాసమున
స్వరము పరమైనచో టుగాగమము రాని
రూపములను కొన్నిటిని రాయలు గావించెను.

సమీపపూరణ - 6-32; ఇందులకు
తమలపాకు-జగత్ప్రసిద్ధము-తామరపాకు
శృంగారనైషధము.

పట్టపేనుంగు-పారిజాతాపహరణము -
(33 - 38) సమాసమున తద్రూప విశేష
షణ్ణికారమునకు ను గా మము -
ఊరుంగాయలు - (4-161) ఊరుబిండి -
పాండురంగమాహాత్మ్యము - (4-184)
పెద్దనగారు మనుచరిత్రలో ఈ ప్రయోగ
మునే వాడినారు. పుట్టంగొడుగెట్లు -
(4-115) అందురా? ఇది అలుక్సమాసము.
ఊరబిచ్చుక వంటిది.

క్రియాజన్య విశేషణములలో తత్త్విక
యాకర్త షష్ఠీసమాసమును బొందుట.
ఇది రాయల మఱొక కైలక్షణ్యము.

మీ పాడిన వారిచందంబులు-5 ఆశ్వా
సము-49 వ పద్యము, కంతుని యిడిన
పత్తిలేకు-5 ఆశ్వాసము-32 వ పద్యము
ఇవి అద్భుత పాండిత్యస్ఫోరకములు గాని
గుప్తములు గావు.

మహాత్ములకు విశేషణములైన అమహా-
ద్వాచకములకును, అట్టి నపుంసకలింగము
లకును, అట్టి అమహద్వాచక శబ్దాంత
సమాసములకును, ఉభయధా విభక్తి
కల్పనము.

నృపశేఖర-1-37; నృపకుంజర-1-38;
భారతభూమి కురవతంసంబు - (1-78);
భక్తిహృద్భ్రమత్పరాదాత్ర - (1-93);
నిగమభూధరముల్ - (2-38); విద్వద్వతం
సంబు - (2-39); ఇందు కలావతంసంబు -
1-40 మొదలగునవి. “ఉభయధా”
అన్నందులకు 20 ప్రమాణములు గలవు.

పార్థివవంశశేఖరుడు-భారతము - ఆది
పర్వము-3వ ఆ. (3) వాణీశీలాస్పద -3;
పాండవసింహంబు-6 వ. ఆకాపమోక్ష
కారణుండు-8; అక్కుమార సింహంబు -
ఉత్తర హరివంశము-5 ఆశ్వాసము-253;
భావుక కారణా - 6-278; సృష్టిస్థితిలయ
కారణుండు-మార్కం డేయ పురాణము -
1.9

ధరణీకాంతావతంసంబు - కేయూర
బాహుచరిత్రము-3-30 శక్రశ్రావ్యనజాలా
-పాండురంగమాహాత్మ్యము - 4-310,
ప్రేమాస్పదులు - పాండురంగమాహా
త్మ్యము - 5-166, అంబురుహగర్భరకులా
భరణంబు-మనుచరిత్ర-1-51, గృహస్థ
రత్నంబు-మనుచరిత్ర - 1-72, వచో
గాంభీర్యశీలాస్పదా-మనుచరిత్ర - 1-81
మగున్నారీ శిరోరత్నమున్ - మనుచరిత్ర -
2-25, ముగ్ధీలేఖగుమ-మనుచరిత్ర-2-1
“కింపురుషవృషభుండు” అని యింకనూ
పెక్కు విధములైన ఉదాహరణములను
స్వీకరింపవచ్చును.” భువి దివి నీవలెన
పాడమె పురుషవతంసా.

మానికులాలతంస-మల్ల. విప్ర-3-18;
6-31 “సురితావతంస” అన్నచో మహాతీ
భావము కూడా సృష్టికృతము. అయి
నను ‘త్రిధా’ అనియు చెప్పనక్కర
లేదు. బహుప్రసా సమాసముగా గాన
వచ్చును. ఆ సమస్తమునకు నాసీగమై
వచ్చుననీ బాంధవులెక్కి యంబుపై
దీపించు నద్దమనగ - (మనుచరిత్ర) అనిన
వారికి నద్దమండలియే. మమ్ము ననగతా
పత్యులని పల్కితలిమొదమున - నేను
కాంతేయులమా మఱి యెట్లు సెప్పుమయ్య.
తపతి కపత్యులమైన తెలుగు భారతము -
ఆదిపర్వము-7వ ఆ-66వ పద్యము. ఇందు

కవి ప్రయుక్తములెన్నియో? లేఖకాది
జనితము లెన్నియో? అముక్తమాల్యద
యందు రాయలు గావించిన ఉపమాన
పూర్వపద కర్మధారయములు.

పాదాబ్జఫాలాలంకారకచావళీమకర
దీప్యత్కుండలాంచన్ముఖా - 1వ ఆ-26 వ
పద్యము.

వజ్రదోః పరిఘవళిక్యతాన్య నరపాల
కుం-2-31, పుంగవకవత్కుండు-4-165

అన్నిటికంటె ముఖ్యంగాఁ బేర్కొన
దగిన అంశం. సమాసంలో ఏకాక్షరశబ్ద
మునకు హ్రస్వము వచ్చుట.

నిస్తులాస్య శ్రీ వయఃస్తంభ నిక్షిప్త
నింబచ్చద భ్రువల్పంబు నిక్క-5-67

తమదు కూర్పములు -2-61

విగుపాటలండు - 5-45

చూడగు వృత్తాంతములు వినిపింప
వలయు-5-16

మీదు విమర్శల్ -భోజరాజీయము-1,
16, 17

మీదు సన్నిధిన్ - బసవపురాణము -

తమదు ప్రాణలింగంబులని - 3-191

మొల్లులు మల్లెలు మొదలైన శబ్దముల్ -
4-225

విగుబ్రతుకు - 4-226

సమాసరచనలో రాయలు కొన్ని
వ్యస్తప్రయోగములు ప్రయోగించెను. ఈ
విధముగా రాయలు తన సమాసరచన
ద్వారా, కైలీలో ఒక విలక్షణతను ఏర్ప
రచుకొని, అర్వాచీన కవులకు మార్గ
దర్శకుడయ్యెను.

పు రాణ దం ప తు లు

— శ్రీ కపిలవాయి లింగ మూర్తి, ఎం. ఓ. ఎల్.

అరుంధతీ వసిష్ఠులు, పార్వతీపరమేశ్వరులు, నలదమయంతులు, సీతారాములు, రుక్మిణీకృష్ణులు పురాణాల్లో ప్రసిద్ధమైనట్లు నలినీ భాస్కరులు, కైరవినీచంద్రులు, నదీసముద్రులు, వనీవసంతులు, లతాతరులు కవిసమయాల్లో ప్రసిద్ధులు.

మనపురాణా లర్థవాదప్రధానమైనవి కాబట్టి వానిలోని కథలు చాలావరకు మానవజీవితానికి ప్రతీకలుగా ఉంటాయి. అందువల్ల ఆపాత్రలపేర్లకు నైఋతుకార్యమేకాక పరమార్థంగా ఉండే మరొకటి ఉంటుంది. అయితే ప్రస్తుతం అదిగాక మీకీ వ్యాసంలో కొన్ని కవిసమయదాంపత్యాల తీరులెన్నులు మాత్రం చూపిస్తాను.

సృష్టిలో సూర్యుడు దయించగానే కమలం విచ్చుకుంటుంది. చంద్రుడు రాగానే కలువ వికాసాన్ని పొందుతుంది. వసంతం రాగానే చెట్లు చిగిరిస్తుంది. తీగ తన సమీపంలో ఉండే చెట్టు నందుకొని అల్లుకుపోతుంది. ప్రకృతి జడమైనా దానిలోని ఈ అసంకల్పిత ప్రతీకారచర్య చూచేవరకు పరవశించిన భావుకుని హృదయం సంస్కృతభాషలో వాని పేరులకుండే లింగాన్నాధారంగా చేసికొని వానివానికి భార్యార్థరల సంబంధాన్ని సాధించింది.

ప్రకృతిలో ఈ ధర్మం కొన్నిచోట్లాల్లో నియతంగా కనిపిస్తుంది. అలాగే సంస్కృతంలో కొన్ని శబ్దాలు నియతలింగంలో ఉన్నాయి కాబట్టి ఎక్కడ ప్రకృతిధర్మం శబ్దలక్షణం నియతంగా ఉందో అవి కవి సమయాలు గారూఢికాకాాయి. ఈ నియత ధర్మం లేనిచోటగూడ మహాకవులు కొందరు తమ ప్రతిభాబలంచేత దాంపత్యధర్మాన్ని సాధించారు. ఈ విధంగా శబ్దానికి గలిగిన ధర్మాన్నాధారంగా చేసుకొని

దంపతులను నిరూపించటం మనసాహిత్యంలోనే గాదు పాశ్చాత్యసాహిత్యంలోగూడా ఉంది. వారివాఙ్మయంలో సూర్యుడు పులింగం చంద్రుడు స్త్రీలింగం. అందుచేత వారు ఆయిద్దరికీ దాంపత్యాన్ని గీకరించి ఆమావాస్య వారి సంయోగ దినంగా చెప్పారు.

సాకారసృష్టికి పార్వతీ పరమేశ్వరులదిదంపతులైనట్లు శబ్దప్రపంచంలోని ఈ భావనాసృష్టికి మనకు ప్రకృతిపురుషులదిదంపతులు. వ్యాకరణశాస్త్రంలో ప్రకృతి స్త్రీలింగం పురుషుడు పులింగశబ్దం. ఈ ప్రకృతిపురుషుల సంయోగాన్ని వేదాంతులు గూడా అంగీకరించారు.

లౌకిక వాఙ్మయంలో దంపతులుగా ఛాయాసూర్యులు ప్రసిద్ధులైతే వైదిక వాఙ్మయంలో ఉపసూర్యులు ప్రసిద్ధులు. ఋగ్వేదంలో దీర్ఘ తమునిపుత్రుడగు కక్షీ వంతు డుషసూర్యులదాంపత్యాన్ని వర్ణించాడు. ఈ వైదిక లౌకిక వాఙ్మయాలుగాక కవిసమయాల్లో సూర్యుని భార్య పద్మిని. వారిదాంపత్యాన్ని గూర్చి —

తనకుం గొగిలియివాకప్పుడును

నా ధానికరస్పర్శనం

యిన గిల్లింతలెయంచు పద్మిని కరాం

భోజమ్యునన్ మందమం

దనటద్వాయుచలద్దళాంగుళులు గ

న్నట్టంగ నవ్వెల్లరా

యని రారాయని ఎల్చెనా ద7 ద్విరే

సాద్యంతదీర్ఘధ్వజల్ ॥

అని చెప్పుచు చేమకూర యిందు పద్మినిని విరహార్తనుగా రూపించినతీ రనుపమంగా ఉంది.

లౌకిక వాఙ్మయంలో సూర్యునికొక్క తేభార్యగాని చంద్రుని కిరవయ్యేదుగురు.

వారిలో అతనికి తోహాటిదేవిపైనే మిక్కిలి మక్కువంటారుగానికాళిదాసు “చిత్రాచంద్రమసోరిత” అని అతనికి చిత్రాదేవిపైగూడ మక్కువైనట్లు సూచించాడు. చంద్రుడు నక్షత్రాధిపతేగాక నికాపతిగూడ. నికాశబ్దం స్త్రీలింగంగా బట్టి దానిలో సృజించిన ఈ సమాసాక్తి చూడండి.

రాగమువహించి లోలతారకము నిశ ముగమ్ముశక్తిగ్రహియించె నాకరణిముందె ఆమెతిమిరాంకుకమ్ము సమస్తముదిగ జారినను రాగమున బోల్చజాలదెట్లు.

దీనిలో ప్రసక్తమైన నికాచంద్రులు వారి జీవజాతికి చెందిన నాయకీనాయకులై ఈ సన్నివేశం వారిప్రథమసమాగమాన్ని సూచిస్తుంది. ఈ కల్పన జాంబవతీపరిణయంలోనిదంటారు. ఇక యితనికి విసమయ సిద్ధమైన దాంపత్యాన్ని చూడండి.

మంతనంబులాయె మాటలు లేకుండ

మోహముద్రలాయె ముట్టకుండ

కలలు గాంచుటాయె కనుమోడ్పులేకుండ

నిందలేల నాకు చందమామ :

కలువకు పుంశ్చలి అని మరోపేరు.

పుంశ్చలియనగా రంకులాడి. సూర్యచంద్రులకు ప్రేమలైనదిక్కాంతలకు గగనలక్ష్మికి కొంతవరకు రంకుకట్టటానికి వీలుందిగాని పాప మీకలువకన్నె ముద్దరాలు. చంద్రుని పొందుకూడా ఎఱగదు. అందువల్ల ఆమె ఉత్తదానికే తన కీనింద లెందుకని చంద్రునే ఆడుగుతుంది, ఈ కల్పన వెంకటపార్వతీశ్వరులది.

సూర్యచంద్రులకు కాలంలోనేకాక దిక్కులలోగూడ సంబంధ ముంది. దిక్కులను కన్యలుగా చెప్పటం మనపురాణ సంప్రదాయం. ఈ సంప్రదాయంపై చేమకూరసృజించిన ఈ అపూర్వదాంపత్యం చూడండి.

కరములాయ్యన జాచియిరుల నెరుల్ చక్రగాదీర్చి తెల్వి సంఘటింఁగూర్చి

కడునయనచకోరికల ముద్దుగావించి

చనుజక్కవల గోళ్ళ నెనయ నాని
కళలురంజిల్లంగ తొలినాడు ననుగూడి
ఇటప్రాద్దు గ్రుంకునప్పటికి రేపు
వడివచ్చినిలతు నీకడలు నేటికిజాలు
ననియేగుటను జేసి యవ్విధమున

తామరలనిక్కువమ్ముగ తనకు మదము
లతిశయిల్లగ వేవచ్చి యపుడు నిల్చి
తమి విటుడుతూర్పులేదిక్కు కొమిరెవయసు
బిత్తిరి మొగంబునను బొట్టువెట్టినట్లు.

పతిదగ్గరకు వెళ్ళునదేగాదు. పతిని తనదగ్గ
రకు రప్పించుకొనునది కూడ అభిసారి
కయే యని సన్నిధానంవారు చెప్పారు.
కాబట్టి ఈ 'తూర్పులే దిక్కుకొమిరె
వయసు బిత్తిరి 'అభిసారిక'. ఇదే విధంగా
తరుణుండగు శీతలకరు

మరిగి వియల్లక్ష్మి తన్నుమాని మురుకడున్
ఖరకరుడు ననుచు ద్రోబ్బిన
కరణిన్ రవి పశ్చిమాద్రికడఁ గ్రుంకన్వపా!
అను పద్యంలో చెప్పబడిన వియల్లక్ష్మి
పుంశ్చలి.

సూర్యచంద్రులకు పురాణాల్లో వేరు
వేరు భార్య లున్నా వారు కావ్యప్రపం
చంలో దిక్కున్యతలో వియల్లక్ష్మితో,
కాలకన్యలతో, జలదాంగనతోనే కాపు
రంచేశారు. కాలప్రసక్తి వచ్చింది గనుక
ఇక్కడ దైవగతికి గురియైన ఓ దంపతు
లను చూడండి.

సంధ్యఅనురాగ విలసన సాహసికయై
దివసమును తత్పురస్సర స్థితినియతి మె
అకాహ! ఇట దైవగతి విచిత్రాతిచిత్ర
మాయాభయాలకు లేదుసమాగమమ్ము!

సంస్కృతంలో సంధ్యాశబ్దం స్త్రీ లింగం.
అంతేకాక అది రాగవిలసితం. దానిపై
ఏర్పడిన చమత్కార మిది. పాపం! ఈ
దంపతులను చూస్తే జాలివేస్తుంది.

పురాణాల్లో భూదేవి శ్రీమహావిష్ణువు
భార్యగాని వైదికవాఙ్మయంలోద్యావా
పృథివీదేవతలు దంపతులుగా దర్శన

మిస్తారు. వీరి దాంపత్యాన్ని -

'భూసతికిన్ దినంబునకు
బొల్చె సగంగ శరత్సమాగమం
బాసకలప్రమోదకరమై విలసిల్లె'

అని నన్నయగారు తప్పింతువర కీవిష
యం మరెవరూ చెప్పలేదు. ఈదాంప
త్యాన్నేకాదు. అయిన 'చనబేడికి దార
క్రియ' అనిమరో అపూర్వదాంపత్యాన్ని
గూడ చెప్పాడు. పేడికి వివాహమే
అసంభవం. అధవా శిఖండి న్యాయం గా
ఎక్కడైనా జరిగినా ఇక్కడ నన్నయ
గారు వాడినవిశేషవాక్యాలుచూస్తే వారి
దాంపత్య సారస్యం తెలుస్తుంది.

పేడిఅచ్చికపదం. అచ్చికా లన్ని
స్త్రీ సమా లని నూరి నిర్ణయం. దారా
శబ్దం సంస్కృతంలో పులిలింగం. కాబట్టి
ఇలాటిదాంపత్యాల్లో మొగుడు పెండ్లా
మువలె పెండ్లాం మొగుడివలె వ్యవహరిస్తా
రని నన్నయగారి నూచన. అంతేకాదు
దారాశబ్దానికిబెరించిన ద నే వ్యుత్పత్తి
కూడా ఉందికాబట్టి. ఈలాటి దాంప
త్యాలలో తఱచుపెండ్లాం మొగుణ్ణి బెది
రించుకొంటుం దని మరోనూచన. నన్న
యగారు చూపిన ఈరెండు దాంపత్యాలు
అయిన వైదికవిజ్ఞానానికి లోకజ్ఞతకు ఆపు
రూపమైన మచ్చులు.

సముద్రానికి సరిత్పిలి అనే పే రుంది.
సరిచ్చబ్దం సంస్కృతంలో స్త్రీ లింగం.
గంగాకావేరి మొదలైన సరిత్తుల్లో తుంగ
భద్ర పేర్కొనబడకున్నా అది పంచగం
గల్లో ఒకటి. ఈనది విశేషించి తెలుగు
దేశంలోనిది. ఇది నేగుగా సముద్రుని చేరక
పోవటం తెనాలికి ఒక గొప్ప వెలితిగా
తోచింది. అందువల్ల దాన్నిగుఱించి -

గంగాసంగమ మిచ్చగించునె మదిన్
కావేరి దేవేరిగా
నంగీకార మొనర్చునే యమునతో
నానందముం జెందునే

రంగత్తుంగ తరంగ భంగములనా
రత్నాకరేంద్రుండు నీ
యంగం బంటి సుఖించెనేని గుణభ
ద్రా తుంగభద్రదానదీ !

అని మృదులంగా చెప్పి తన ప్రతిభాబలం
తో తుంగభద్రకు గల వెలితిని కప్పివే
శాడు. ఇవన్నీ మన కవిసమయాలు.

ఆగమదాంపత్యాలు:- లతాశబ్దం స్త్రీ
లింగం. తరుశబ్దం పులిలింగంగాబట్టి కావ్య
లోకంలో లతాతరుదాంపత్యం బాగా
అల్లుకుపోయింది. అయితే మన కీపాదప
దాంపత్యం క్రొత్తగాదు. వైదికకాలం
నుండే ఉంది. వైదికకర్తలైన యజ్ఞాదుల్లో
జమ్మిరావికజ్జలను రాపిడిపెట్టి నిప్పుపుట్టి
స్తారు. సంస్కృతంలో శమిశబ్దం స్త్రీ
లింగం అశ్వత్థశబ్దం పులిలింగం కాబట్టి
ఈజంట యజ్ఞ కర్మకు కారణమైన అదిదం
పతులుగా నిలిచింది.

కాళిదాసు శాకుంతలంలో బాలసహ
కార వనజ్యోత్సలదాంపత్యాన్ని సృజిస్తే
అది చూచి లిక్కినగారు 'పెనుకుడుట
నిడిన మాతంబును నవమల్లికయు బోలె'
అని చూతనవమల్లికా దాంపత్యాన్ని చూ
పాడు. సహకార చూతశబ్దాలు రెండూ
పులిలింగాలే అయినా శకుంతల ఆశ్రమ
కన్య గాబట్టి కాళిదాసుకు వనజ్యోత్సన్ని
దానికి సహకారంగా సహకారంకావలసి
వచ్చింది. ఇక లిక్కినగారి ఉత్తరాభి
మన్యులటుల గాదు. ఇద్దరూ నాగరికులు
కాబట్టి అనురూపధర్మా న్ననుసరించి మి
క్కిడ చూతానికి నవమల్లిక కావలసి
వచ్చింది ఈ 'మల్లమ్మ మామిడన్న' లను
చెబుతూ లిక్కినగారు 'మాతం చ నవ
మల్లికా!' అని వెంటవెంటఉండే మన్మ
థుని బాణాలు జ్ఞాపకంచేసి ఆ దంపతుల
శృంగారానికి గుణోత్కర్షను చేకూర్చా
డు. ఈలాటి దాంపత్యాలు మన కావ్యా
లలో ఇంకా చాలా కనిపిస్తాయి. పెద్దన
గారు -

అపరిమితానురాగసుమ

నోలసయై చిగురాకు చేతులం

దపసిని కాగలించె వని

తాయెడ జూచితె రంభ -

అని రంభాతాపముల పరిష్కంఘాన్ని చెప్పాడు. ఈ మర్యాదను గ్రహించి చేసుకూర -

ఇన్నాళ్ ప్రోదియైనర్ప కేలివనిలో

నింపొందు న మృధపీ

పున్నాగంబుల పెండ్లి నేయవలె పూ

బోండ్లారరాతే !

యని సుభద్రాద్వనుల మిషపై 'వాసంతీ పున్నయ్య'లను చూపించాడు. క్లేషము, చమత్కారాలకు భట్టుమూర్తిది అగ్రతాంబూలం. సంస్కృతంలో నదులు స్త్రీలింగాలు, పర్వతాలు పుంలింగాలు; గాబట్టి అతని చేతిలో సుక్తిమతీనది కోలాహలహలపర్వతం ప్రాణంతోపాటు పురుడుకూడా పోసుకొన్నాయి. కళాపూర్ణోదయం కథకూడా యించుమించిలాగే ఉంటుంది.

విసమయదాంపత్యాలు :—

ఇంతవరకు చూచినవి కవిసమయాలు. ఇక కొన్ని విసమయాలుకూడా చూడండి. వానిలో కళాపూర్ణోదయం మొదటిది.

ఈనాడు మనకు రామమ్మ సీతయ్య, చంద్రమ్మ చుక్కయ్య అనే ఆలుమగల శ్రేణు వింటే నవ్వురాదుగాని, పాలయలుక పొందిన భార్యను ప్రసన్నురాలిని చేసికొనేటందుకు బ్రహ్మశ్రేణుడు కల్పించి చెప్పినకథలో కళాపూర్ణుని తొదండ్రుల శ్రేణు కాస్త తారుమారయ్యే సరికి సరస్వతికి నవ్వాగిందికాదు. ఆకథలో కళాపూర్ణుని తండ్రిగా బ్రహ్మచేప్పిన సుముఖాస్త్రీ ఓకాలను. తల్లిగా చెప్పిన మణిస్తంభుడు ఓరత్నస్తంభం.

ఆకథను చెప్పినపుడు బ్రహ్మతన భవనారామంలో కాంచన సోపానాలుకట్టబడిన సరసికి తూర్పున తిరియపాన్నపై ఉన్నాడు. ఆసరసినడుమ కృతకమరాళాంతోగూడిన ఓమానికపుకంబం ఉంది. మదనోద్దీపితమైన ఆసమయంలో పతివలన జరిగినప్రణయాపరాధంచేత సరస్వతి అలిగి అతని కనభిముఖియై కూర్చుంది. ఆపుడామెముఖలింబం సరస్సులో పడి, దానిలోనుండి మానికపుకంబంలో ప్రతిఫలించి ఆమె అతని కనభిముఖంగా ఉన్నా అభిముఖిగానే కనిపించసాగింది. అంత బ్రహ్మ ఆమె నోదార్చటాని కేదీ పాలు పోక తమపెంపుడు చిలుకను మధ్యస్థంగాపెట్టుకొని తనకు మణిస్తంభంలో కనిపించిన ఆమె ముఖంపై ఓకథ ముదలేసి "అనగాఅనగా కళాపూర్ణుడని ఓరాజు" అని ఆరంభించాడు. కొంతసేపటి కది తనపైనే అని గ్రహించిన సరస్వతి తమచిలుకచే ఆరాజు తలిదండ్రుల పేరడిగించింది. ఆప్రశ్నకు బ్రహ్మ కండ్లు తెరిచాడు.

శ్రేణుడు మొదటపురుషగర్భంలో ప్రవేశించి అక్కడనుండి స్త్రీగర్భంలో చేరుతాడు. ఇక్కడ సరస్వతిముఖలింబం ప్రవేశించినసరస్సు దానిలోని స్తంభం గెందూ స్త్రీలింగేతరాతే. కల్పింపదలచుకొంటే వానిలో స్త్రీలింగరూపం సరస్వతానికే సాధ్యంగాని అది పితృస్థానంలో నిలచింది. బ్రహ్మ ఈచిత్రానికి కాస్త తడబడ్డాప్రేయస్ప్రియులు పరస్పర మలరించుకోవటంలో "అదీఓహాహ్" అనే కళారహస్యమెరిగిన అతడు అడపేయతో తండ్రిని మొగపేయతో తల్లినిచెప్పి మగోశ్రాత్తదాంపత్యాన్ని సృజించాడు. ఇదేగాక యితడు దానిలోనే —

ఉదకముగ్రోల క్రేలేడి ప

యోదము పొరుష కేళిసంధ్రమా

భృదయగళద్రమాకబరి

పోలికనొప్ప తడిద్విలాసమూల్

తదభివృతాంగకస్ఫురణ

లందలపింపగనీపయోధియై

ప్రిదము శయించినట్టి ముర

భేదితెఱంగు వహించె జూచితే !

అనితటిత్పయోదదాంపత్యాన్ని, తడి స్ఫురభేదిదాంపత్యాన్నిగూడా సృజించాడు. దీనికంటే మొదట తటిస్తేఘదాంపత్యమే ప్రసిద్ధంగా ఉంది. ఈలాగే భట్టుమూర్తి లతలసంబంధం తరువులతోడనే అయినా

ఒనరహిమావగుంతనము

లూడ్చి నెమల్చినపత్రభంగముల్

సన ననియాడుచున్ ముగడ

చన్నులుపల్లవపాణి గప్ప నూ

తనలతికాలతాంగుల ను

దారగతింజలివాపి నెయ్యపుం

బెనకువనేర్చె దక్షిణస

మీరణుడొయ్యన తావు లంటుమిన్.

అని సమీరణునితో గూర్చి అతని దక్షిణ నాయకత్వాన్ని నిరూపించాడు. ఇక పుష్పాలకు శ్రమరాలకు ఉండే సంబంధం విడదీయరానిది. అందువల్ల మల్లికా, మాలతీ, కేతకీ పుష్పాల నెన్నిటిని చెప్పినా పద్మా న్నెవరూ చెప్పలేదు. పద్మానికి మాయునితోడనే జత అయినా కరాళాపురాణకర్తలు -

ఎడపనికూర్చితోడ రమి

యించి వృథా కలహించి వాసిపో

యెడుతరి కామినీకరగృ

హీతపటాంచలుడైన భర్త

వడి మునిమాపుదాక మధు

వారి యభేష్టముగాగ నాని వె

ల్వడుచు బెనంగ దేటి ముఖ

భక్తమతిగ్రసితాగ్రపక్షమై.

అని కమలా భ్రమర(తేటి)దాంపత్యాన్ని
చెప్పారు. భూదేవికి ద్యుదేవతతోడనే
జతగాని పోతనగారు

చెలుపుడు ప్రావృట్కూలుడు

పాలసిన పులకించుభూమిపులకములనగా

అని భూప్రావృట్కూలుల దాంప
త్యాన్ని చూపాడు. అంతేకాక అతడు
గజేంద్రమోక్షంలో శరవరలక్ష్మీ మద
గజేంద్రుల దాంపత్యాన్ని గూడ చెప్పా
డు. ఇవన్నీ కవిసమయాల్లో అయినా మహా
కవులు శబ్దగతలింగా న్నాధారంగా చేసి
కొని వీటిని నిరూపించారు.

ఈవిధంగా కొంత స్పష్టంగా చెప్పినవే
కాక -

‘వాగ్ధావివసంపుక్తా’ - ‘శ్రుతేరివా
ర్థం స్మృతిరన్వగచ్ఛత్’ అనునట్టి వి
సంస్కృతంలో, మృగమదము చెంత కుం
కుమ రేఖవోలె, (కస్తూరి - కాంతయ్య)
నీలమణిచెంత నుదిరిపాన్ రేఖవోలె (మ
ణిమృ - బంగారయ్య)

అని తెలుగులో ఉపమాప్రాయంగా
నూచించిన దాంపత్యా లింగా చాలా ఉ
న్నాయి. కాబట్టి వానిని పరిశీలించినపుడు
ఈలాగ వానివెనకఉండే కావ్యధ్వనులు,
ఆయాకవుల ప్రతిభా విశేషాలూ ఎన్నో
తెలిసివస్తాయి.

కద్రూ వినతల ఘట్టము -

కొన్ని ప్రసన్న విశేషాలు

- భాషాప్రవీణ శ్రీ మైలవరపు శ్రీనివాసరావు, ఎం. ఏ.

లలితకళలలో కవిత్వం ఉత్తమమైనది
అన్న ఆ మాట సామాన్యమైనదికాదు.
అది అంధ, బధిర, మూకాది సమస్తవికృ
తాంగులనీ, నిరక్షరాస్యులనీ కూడా
అర్థంచేయించుకొనేలా చేసుకుని ఆనం
దాన్ని ప్రసాదించే అద్భుత శక్తి కల
అద్భుతచైతన్యశక్తి. ముఖ్యంగా నన్న
యది ఆఖ్యానశైలి కావడం మన అదృ
ష్టం. ఒకకథని నన్నయ చెప్తు వెళ్ళిపో
తుంటాడు! అతడొక కథ చెప్తువెడు
తుంటే వెనకగా మరొకథ ప్రసన్నం
అవుతూ ఉంటుంది. ఆ ప్రసన్నం
అయే కథలో మనం అలా ఊరికొట్టు
కుంటూ, మాటలలోమాట అనుకుంటూ,
ఎలాగో తెలియకుండా వెళ్ళిపోతూం
టాం. మధ్యమధ్య చిక్కులు వస్తూం
టాయి. కానీ మనపరిశీలనాదృష్టి పెడితే
అక్కడ మహావిశేషం గోచరిస్తూంటుంది.
ఈ అద్భుతరచనాకలాన్ని కద్రూవిన
తల ఘట్టాన్నీ ఆధారంగా చూపించాల
నేది నా ప్రయత్నం. అతడు పట్టిన ప్రతి
ఘట్టమూ అంతటి శిల్పసంపదని తప్పక
కల్గిఉంది. ఇది అతిశయోక్తి కానేకాదు.

కద్రూవినతల కథచూస్తే చాలా
చిన్నది. ‘కద్రూవినత లిద్దరూ సవతులు.
పిల్లలులేక కిశ్కపుణ్ణి ఆరాధించారు.
ఆయన ప్రత్యక్షమై వారివారి కోర్కెల
ప్రకారం కద్రూవక 1000 మందిని, వినతకి
ఇద్దరినీ ప్రసాదిస్తాడు. వారిద్దరూ గర్భా
లని ధరించి అలా గ్రుడ్లని కంటారు.
కద్రూవకి పిల్లలుకల్గుతుంటే, ఎంతకాలా
నికీ వినతకి కల్గకపోతుంటే బాధకల్గి
వినత ఓ గ్రుడ్డుని చిదిపింది. అనూరుడనే

వాడు జన్మించి, పూర్ణదేహం రానీయ
కుండా చేసినందుకు వినతకి కాపం
ఇస్తాడు. కొంతకాలానికి గరుత్మంతుడు
రెండోగ్రుడ్డునుంచి జన్మిస్తాడు. ఈలో
పులో కద్రూవకి అధర్మబద్ధంగా వినత
దానీ అవుతుంది. దాస్యం తొలగాలంటే
గరుత్మంతుణ్ణి అమృతం తెచ్చియిమ్మని
కద్రూవపిల్లలు అడుగుతారు. గరుత్మంతుడు
అమృతాన్ని తెచ్చి దాస్యం పోగొడ
తాడు’-ఇంతే సామాన్యకథ. దీనియందలి
అంతర్వాహినిని పరిశీలిద్దాం.

కద్రూవినత లిద్దరూ పుత్రార్థినులై
కిశ్కపుణ్ణి ఆరాధించారు. మీకోరినవరంబు
లిచ్చెద వేడుం డన్నాడు. అంతే.

‘అనలలేజులు దీర్ఘదేహులు

నైన యట్టి తనూజులన్

విమలసత్త్వలఁ గోరెఁ గద్రూవ

వేపురం కగడు వేడ్కతో

వినత గోరె సుపుత్రులన్ భుజ

వీర్యవంతుల వారికం

టెను బలాధిపలైనవారిఁగ

డింది వీరుల నిద్దఱన్’ - (2, 3) - అని
కోరుకున్నారు.

మొదట కోరింది కద్రూవ. పెద్దది
కాబట్టి వయస్సులోనూ కాస్తపలుకుబడి
లోనూ. అవిడఅనలలేజులు (నూర్యునితో
సమానతేజస్సు కలవారు) దీర్ఘదేహులు
(పాడుగాటి శరీరం కలవారు). వినత
సత్త్వలు (కొనియాడదగిన బలంకలవారు)
అయినవాళ్ళని వెయ్యిమందిని (మందిబలం
కావాలని) కోరుకుంది. వినత భుజవీర్య
వంతులు - కడిందివీరులు - వారికంటే బలా
ధికులైనవారిని ఇద్దరినీ కోరింది.

కద్రువ తనూజులని కోరితే

వినత కుపుత్రులని కోరింది.

కద్రువ దీర్ఘదేహులని కోరితే

వినత భుజపరాక్రమంకలవాళ్ళనికోరింది.

కద్రువ అనలలేజుల్ని కోరితే

వినత కడింది వీరులని కోరింది.

కద్రువ వెయ్యిమందిని కోరితే

వినతవారికంటెబలాధికుల్ని ఇద్దరే కోరింది

అయితే ఇద్దరూ పుత్రాత్మకులే. (నన్నయ

వాళ్ళిద్దరికోరికల్ని సమానంగా గెండ్లెండు

పాదాల్లో వ్రాయడం అగోవిశేషం).

సహజమైన స్త్రీ స్వభావాన్ని బట్టి

మాతృత్వం కోరుకోవడం ఉచితమే

కానీ ఈలాగ వరాలు కోరుకోవడంలో

అంటే కద్రువకోర్కె ప్రవీదానికీ, జాగ్ర

త్తిగా ఆలోచించి ఎక్కువగా మార్పు

లనిచేసి వినతకోరుకోవడంలో వారిద్దరి

మధ్యా ఉండే అనూయ అస్పృహగా

ప్రత్యక్షంగా కనిపిస్తోంది. తన పుత్రుల

కంటె ఇతరుల పుత్రులున్నతిలో ఉన్నా

రంటే స్త్రీ స్వభావం అసలు సహించ

దు. ఈ విషయం మిగతా వాటిల్లా

అంతవాచ్యంగా లేకపోయినా సుపు

త్రులూ-వారికంటె బలాధికులూ అయిన

వాళ్ళు కావాలని వినత అనడంలో గోచ

రిస్తుంది. వెయ్యిమందిని కద్రువా-అనూ

యలో ఓ గెండువేలమందిని వినతా కోరి

ఉంటే అంతవరాన్ని ప్రసాదించే శక్తి

నాకులేదని చివరికి కశ్యపుడు కాస్తా

వెళ్ళిపోతే 'బహ్వరంభో లఘుక్రియా'

అయిపోతుందని, ఒకవేళ కద్రువ అడిగిన

వెయ్యిమందినీ ఇచ్చినా ఇత్యుకపోయినా

తనకి మాత్రం ఇత్యులని, తనకేమైనా

పుత్రులుండి తీరాలనీ వినత ఇద్దర్ని

మాత్రమే ముచ్చటగా కోరుకుంది. ఈ

కోరుకోవడాన్ని తగల పద్యంలో

చూపాడు నన్నయ. ఇంచుమించుగా

తరలపద్యం ప్రార్థనా సమయా

లోనే వాడబడింది. రురుడు దుండుభ

మనే పాముని చంపబోతే ఆపాముఅతణ్ణి

'ఏమికారణమయ్య ? పాముల కేల

యల్గితి?...'

అనే మత్తకోకిల పద్యం

లో వలదని ప్రార్థిస్తుంది. ఈపద్యం సరే

సరి. అలాగే దేవయాని యయాతిని

'అమరసన్నిభ-ఏనుఘోరసురాసురాహవ

భూమి...అనేతరల పద్యంలో తనని

గూర్చి ఆభిజాత్యంతో పల్కి ఉద్ధరించి

రక్షింపుమని వేడుకుంటుంది. ఇలా పద్య

చమత్కారమూ ఉంది. ఈపద్యాల గమ

నం వేడుకుంటున్నట్టే ఉంటుంది.

ఇలా పోటీలుపడి కోరుకున్న ఇద్దరూ

గ్రుడ్లుపెట్టారు, ఎవరి గ్రుడ్లనివాళ్ళు

రక్షించుకుంటున్నారు. అయితే 500

ఏళ్ళకు కద్రువ గ్రుడ్లు (తరతరంబ అవిసి

నన్...)

మెలమెల్లగా పిల్లలు కాసా

గాయి. తరతరంబ అవియడంలో ఓ పెద్ద

విశేషం ఉంది. ఆపుడపుడు-ఆపుడ

పుడు కద్రువగ్రుడ్లు పిల్లలుగా అపు

షూంటే, పాపం వారికంటెను బలాధికు

లయిన వారిని కోరుకున్న వినతకి పిల్లలే,

పిల్లవాడే కరువయ్యాడు. అనేకసహస్ర

సంవత్సరాలు తపస్సుకి పట్టింది. పోనీ

అనుకుంటే 500 ఏళ్ళు పిల్లలుగా మార

డానికి పట్టింది. పోనీ అని సరిపెట్టుకుం

దామా అంటే ఆ పిల్లలు తన వాళ్ళూ

కారు. ఓ ప్రక్క కద్రువకి పిల్లలు

కలుగుతూంటే తనకి ఏ ముద్దుముచ్చటూ

లేకుండా ఉండడం నిర్వేదహేతువైంది.

పతి ఎక్కడో తపస్సులో ఉంటాడు.

పిల్లలారేరు.

తనకున్న ఆశ మొత్తం, ఎప్పుడో పిల్ల

తాతారేమో అనుకోనే గెండుగ్రుడ్లు:

పోనీ కద్రువగ్రుడ్లు అన్న ఒక్కసారి

పగిలి పిల్లలైపోతే వినత దుఃఖం ఒక్క

సారి పొంగిచల్లారేకేమో-లేదా తనగ్రుడ్లు

కూడా ఒకేరోజున పగిలి నయనానంద

కగులు ఇద్దరూ ఇంట్లో ఒకరోజునించే

తిరుగుతారని చాలా సంతోషపడేదేమో-

కానీ కద్రువకి ఆపుడపుడు పిల్లలుకల్గ

డం-వినతకి తనతనదుఃఖంకల్గడం-ఒక

పెద్దహేతువై పోసాగింది. వారినామ

కరణాలు కూడా విపోయాయిట. (శేష-

వాసుకి ... మొదలుగావేవురు నాగ

ముఖ్యులు అనడంలో విశేషంఇదే-దీంట్లో

జంతుకాస్త్రానికి సంబంధించిన విశే

షాలూ ఉన్నాయి. మచ్చుకి ఒకటి చూస్తే-

కొన్ని పాములు ఎలకలని తినవు. కొన్ని

తింటాయి. ఇవి (తినేవి) మూషికాద

జాతికిఁ జెందినవి. ఆ పేరుగలవాని సం

తాన మన్నమాట. కొన్నింటికి పొట్ట

లాపూ - తలాతోకా సన్నగా ఉం

టాయి. ఇవి కుండోదరవాగ సంతాన

మన్నమాట. ఇలా ఆనామకరణాలనిబట్టి

పరిశీలిస్తే నేటి నాగాలన్నీ దాంట్లో

చూపబడ్డాయి. అన్ని పాములూ ఒక

జాతికి చెందినవికావని పాపం పాశ్చా

త్యులు చెప్పారు కాబట్టి మనవాళ్ళూ

వీటినే నమ్మనివారు కొందఱు నమ్మక

తప్పదు. ఇలా చాలా వ్రాయవచ్చు.

మరోసారి పరిశీలిద్దాం)

ఇలా నాగముఖ్యులంతా జనించేసారు.

ఇక వినతకి పుట్టెడు దుఃఖం వచ్చింది.

శోకమనే స్థాయి భావం ఆమెలో

ప్రవేశించింది. తాను ఆలంబనవిభావం.

రోజురోజూ కద్రువకి పిల్లలు కల్గడం

ఉద్దీపనహేతువు. పైగా కద్రువపరిచారిక

లంతా వినతని ఎగతాళి చేసికూడాఉండ

వచ్చు. 'మహా గొప్పవాళ్ళు అయిన

పుత్రులని కోరుకుంది - పూర్తి గొడ్డా

లైంది'- అని ఈలాటి స్త్రీస్వభావసం

భాషణాలు జరిగి ఉండవచ్చు. అంచేత

ఆమె 'లజ్జావనతవదన' అయిందిట. సిగ్గు

చేత తలదించుకొన్నది. ఈ తలదించు

కోవడం దుఃఖాతీతస్థితిని తెలియచే

స్తుంది. ఇది ఆయ భావం. 'విగతధృ

తిన్...' ధైర్యం పూర్తిగా చచ్చిపోయి

ఆమె గ్రుడ్లని పగల గొట్టిం దట. అంటే

తనవకాన్ని తాను తప్పింది. తనంతతాను

చిరుపడం పొరపాటుని వినతకి తెలియక

కాదు. తనవకం తప్పడం వల్ల. అంటే

ప్రళయమనే సాత్విక భావం కల్గింది.

(ప్రళయ స్ఫుఖదుఃఖాద్యైర్గాఢ మింద్రియ

మూర్ఛనమ్) తదనుసారంగా పిల్లలు

కల్లరేమా అనే నిర్వేదం కూడా జనించింది. ఈసాత్విక సంచారి భావాలకి అసలుక్షణం వ్యవధి కూడా లేకపోవడంతో మహాకరుణ మోవిర్చింది. అంతే గ్రుడ్డు చిదిపింది. నన్నయ ఇలా రసాన్ని దీనిలో అంతర్లీనం చేశాడు. ఆ గ్రుడ్డుని చిలిపిం దన్న పద్యం ఇది.

తన గర్భాండంబుల గెం
టను బ్రయనందనులు వెలువడమి నతిలజ్జా
వనతయయి వినత పుత్రా
ర్థిని యొక యండంబు విగతధృతి
నవియించెన్ || (2/5)

ఆమెపుత్రార్థిని అనికూడా విశేషణం వేయడంలో పైవిశేషం అంతా సహజం అనిపించక మానదు. అలాగే ఈ 'విగత ధృతి' అనే పదంలో కూడా ఎంతో అర్థాన్ని చెప్పవచ్చు. పిల్లలు కలుతారా- కల్గితే ప్రియనందనులేనా? అయితే ఇంత కాలం ఎందుకు కలగ లేదు? అయినా చిదిపి చూస్తే తెలుస్తుందనే అసక్తి - అసక్తి వెనుక అస్పష్టంగా భయం-భయంలో ఓ ధైర్యం-ఇలా అన్ని భావాలు కలిసి నిర్వేదానికి దారితీసాయి. తానెలా అని స్టాన్ని ఊహించుకుంటూ భయంతో చిది పిందో అలాగే-

దానన పరార్థకాయవిహీనుఁడు- పూర్వార్థ
ర్థకనుసహితుఁ డరుణఁ డనం
గానుదయించె నుతుండు మహానీతియు

తుండు తల్లిక ప్రియ మెసగన్ (2/16)
ఉదయించాడు. ఎలాగూ అనిష్టాన్ని ఊహించుకుంటోందేమో కాబట్టే పద్యం కూడా అపరార్థంలేని, పూర్వార్థం మాత్రమే కలివాడు పుట్టాడని వ్రాయడం జరిగింది. గ్రుడ్డు చిదపఁగానే శరీరంపైకి వస్తూంటే పూర్వశరీరాన్ని చూస్తూ మహానందాన్ని పొందుతూన్న ఆమెకు, దీర్ఘదేహమే అని సంతృప్తి చెందుతున్న ఆమెకు ఊరువులనించీ శరీరంలేని వికలాంగుడు జన్మించాడనిపించేసరికి మహాదుఃఖం కల్గింది. పూర్వశరీరం ఉన్నా, అపరశరీరం

లేదు. అయితే అపరశరీరం లేదని ముందుగా పద్యారంభంలో చెప్పడంవలన వినతకి ఆ నందంకంటే దుఃఖమే హెచ్చైంది. అంతే లుస్తోంది (తల్లి క ప్రియ మెసగన్) అసలు పిల్లలు లేకపోవడం ఒక దుఃఖమే హేతువు. పుట్టినవాడుకూడా అపరార్థకాయవిహీనుడై వంశకర్త కాలేక పోవడం మరోదుఃఖమే హేతువు. వీనితో ఈవంశం సరి. వైనతేయం లుంటారా? అని అనుమానం కల్గింది. అతిదు ఆనూదుగా నిర్ణయంపబడ్డాడు. 'నన్ను సంపూర్ణ శరీరం గానీక యండం బవియించిన యోనీతవు' గావున నీవు నీ సవతికి దానివై యేనూతేం ధ్లుండు మని శాపం బిచ్చి యింక నీ గెండవయండంబు తనకుఁ దానయవియునంతకు నుండనిమ్ము- అందుఁ బుట్టెడు పుత్రుండు మహాబలపరాక్రమ సంపన్నుండు నీ దానీత్యంబు వాపునని చెప్పి...' విసుత కావలసిన వినత లజ్జా వనత కావడమే కాక అవినీత కూడా అయింది.

తన కోరిక ప్రకారం పుట్టిన పుపుత్రుడు తనని 'అవినీత' అనడమే కాకుండా, తన్ను దాని గా ఉండమని శపించాడు. పైపెచ్చు తన సవతికే దానీ కమ్మన్నాడు. వినత అహంకారం పూర్తిగా నశించింది. నిర్వేద మూర్తి అయింది వినత. నీసవతికి నీవు 500 ఏళ్ళు దానీ గా ఉండు - నీకు పుట్టబోయే కొడుకు దానీత్వం పొలిగిస్తాడూ అంటే, నీకింకా 500 ఏండ్లకికానీ కొడుకు పుట్టడని భావం. నన్నయ యీల మెలికలు మలకలుగా రాస్తాడు. అలా రాయడంలోనే చమత్కారం ఉంది. ఉంటుంది కూడా. అయితే ఇలా గ్రుడ్డుని చిదపడం- శాపం ఇవ్వడం ఇవన్నీ వినత కొక్కతకే తెలుసు. కద్రువకి కానీ, కద్రూసఖులకి కానీ తెలీదు. (ఈ విషయాన్ని ముందు స్పష్టంగా నిరూపించే అవకాశం వస్తుంది) అదీకాక వినత అసలు చెప్పనే చెప్పదు.

ఇక ఈలా పుట్టడంలో జంతుకాస్త్ర రహస్యం ఒకటి దాగిఉంది. కద్రూ వినత

లిద్దరూ కశ్యపప్రజాపతి భార్యలు. సవతులు. ఇద్దరూ గర్భాలని ధరించారు. జంతుకాస్త్రాన్నిబట్టి, చెవులున్న ప్రతి ప్రాణి పాలనిచ్చి తీరుతుంది. వీళ్ళిద్దరూ చెవులున్న ప్రాణిజాతికి సంబంధించిన వాళ్ళు కాబట్టి పాలనిచ్చి పెంచాలికదా! కానీ మరి పాములనుకన్న కద్రువకానీ, అనూగు గరుత్మంతులను కన్న వినతకానీ పాలిచ్చి పెంచలేదు. ఆ అవకాశమూ రాలేదు. మఱి ఇదెలా పాసగుతుంది? అని ఒక ప్రశ్న. పైగా ఇద్దరూ ఒకే కశ్యప ప్రజాపతి వరంవల్ల పిల్లల్నికంటే అప్పు చెల్లెళ్ళవరసైన వీళ్ళకి ఒకేజాతి సంతానం కలగాలికదా అని మరోప్రశ్న. సావధానంగా పరిశీలిస్తే పాములకు కద్రువ పాలనిచ్చి పెంచలేదు. అందుకే వాటికి పాలంటే ఇష్టత ఉండిపోయింది. పైగా నేటి జంతుకాస్త్రపరిశోధనలనిబట్టి తల్లి ఆహారపు టలవాట్లు తమ సంతానానికి రావలసిన అగత్యంకూడ లేదని తేలింది. చాలా సంతానాలు దీనికి ఉదాహరణ ప్రాయాలుగా ఉన్నాయట.

ఇది ప్రశమప్రశ్నకు సమాధానం. ఇక గెండ్రప్రశ్నకు-వాళ్ళిద్దరూ స్వయూసాఅప్పుచెల్లెళ్ళుకారు. అంచేత ఒకేజాతి సంతానం రావాల్సిన అవసరంలేదు. అదీ గాక కశ్యపవరప్రభావం వల్ల జనించిన సంతానంగానీ, అది సామాన్యదాంపత్యమే హేతుక సంతానంకాదుగదా! ఇలా చెప్పాక మరో అనుమానం కల్గవచ్చు. కానీ వినతకి పుట్టిన ఇద్దరూ ఒక సంతాన జాతికి చెందినవారు కారుగదా? అని. ఒకరు మనుష్యజాతికి, మరొకరు పక్షి జాతికి గదా అని. నిజమే. క్షేత్రాన్ని బట్టి సంతానం కలగాలి. కానీ జంతు కాస్త్రాన్నిబట్టిచూస్తే గలించినకాలాల్లో కొన్ని లక్షణాలతోఉన్న శివరాసులు ఎన్నో నేటికాలానికి మారాయి. అలానే ఇప్పటి లక్షణాలతో పైకాలాల్లో ఉండవు. పైగా ఒక జాతినించి వేరొకజాతి

సంతానం కూడా వస్తుంది. ఆధునికులు పరిశీలించిన పద్ధతినిబట్టి సక శేరుకాలంలో (ఇది ఒకజాతి) చేపనుంచి తాబేలు, తాబేలునుంచి పక్షి, అందునుంచి కుండేలు ఇలాగ పోసుపోసు కొలి దాన్నించి మానవుడూ వచ్చారని తెలుస్తోంది. అలా నిరూపించారు కూడా. ఈ విషయమే ఇక్కడ సంతానభేదం చూపిస్తుంది. మరి ఇదేవిషయం తృతీయాశ్వాసంలో కూడా చూపబడింది. తామ్రకు పుట్టిన కాకి, శ్యాని, భానీ మొదలైన విదుగురకూ శ్యాన ములూ, కాకులూ, భాసగృధ్రాదులూ పుట్టినవిఅని (71). మైపెచ్చు దీనికి సృష్టి కర్త బ్రహ్మ. ఇంగువలన పురాణాలలో వ్రాయబడిన విషయం స్వకపోల కల్పితం గానీ, సత్యదూరంగానీ కాదు మన మెలాటి దుస్థితిలో ఉన్నామంటే ఏవిషయమైనా పాశ్చాత్యులు చెప్పితేనే నమ్ముతా మనేంతటి స్థితిలో. మనమేదైనా నమ్మడానికి తటస్థంగావున్నామంటే వాళ్ళే పరిశోధించలే దనే అర్థం. శంఖం లో పోస్తేనే కాని మట్టి తీర్థంకాదనికదా సామెత! కాబట్టి పురాణేతిహాసాల్లో చెప్పబడిన విషయాలన్నీ యథార్థాలు. మనకీ తగినంత పుస్తకజాతాన్నీ, (మననించి అపహరించుకుపోయిన పుస్తక జాతాన్నీ) ఆర్థిక ప్రోత్సాహాన్ని ఇస్తే (అంతకంటే మేధావులులేని దేశం కాదు గదా!) వాళ్ళకంటే ఎక్కువగానే విషయాలని గ్రహించగలము. కానీ ఆ అవకాశాన్ని వాళ్ళు ఇవ్వకుండా మనలో (Inferiority Complex) అల్ప దృష్టిని తెచ్చుకొనే స్థితిని కల్గింపజేస్తున్నారు. ఈ విషయంగూర్చి ఎంతైనా వ్రాయవచ్చు ఉదాహరణలతో, తగిన ఋజువులతోకాని ప్రస్తుతాని కది అప్రస్తుత మని విరమిస్తున్నాను.

కద్రూ వినత లిద్దరికీ ఒకరిమీద ఒకరికి సహజ మత్సరభావం ఉండనే ఉంది. ఏలాఅయినా కద్రువ (కాస్త గడుసుది

దిగంబర కవిత్వం ఒక సాహిత్య ఉద్యమం అనవచ్చా?

- శ్రీ డా. పి. ఎల్. నరసింహారావు

భారతదేశానికి ఇంగ్లీషు భాష చేసిన అనేక అపకారాలలో వాస్తవంగా విద్యావంతులైన మేధావి మైనారిటీ వర్గానికి వికాలప్రపంచ దృక్పథం ఇవ్వటం ఒకటి. కేవలం తెలుగుభాషా సరిహద్దులకు మాత్రమే పరిమితమైన దృక్పథం ఉన్నవాడు అదృష్టవంతుడు. ఆ సరిహద్దులుదాటి ఆంగ్లభాష కిటికీ ద్వారా ఇతరదేశాల సాహిత్యపరంగా దుర్భరవేదనకు గురిఅవక తప్పదు. వర్తమాన తెలుగు సాహిత్యరంగంలో వ్యాపిస్తున్న సృజనాత్మక రచనల మాట అటుంచి సాహిత్య విమర్శను చూస్తే కనీసం ఆంగ్ల సాహిత్యంలో పరిచయం ఉన్న అభిగ్రుడు కూడా అసంతృప్తి బాధితుడు కాక తప్పదు. సచేతనమైన వర్తమానత్వ సృహాప్లావితమైన సు హేతు క మైన సాహిత్య గాస్త్రవిజ్ఞాన - ఆధారితమైన విమర్శ సృజనాత్మక సాహిత్య ప్రగతికి ఎంత దోహదకారి కాగలదో వివేక వంతులు ఎరిగిన విషయమే.

కాబట్టి వినతమీద కక్ష సాధించుకోవాలనే మాస్తోంది. అయితే తగిన అవకాశం లభించలేదు. ఈ అకూరుజననం - కాపం మొదలైనవి బహుశః ఆమెకు పగోక్షం గా తెలిసిఉండవచ్చు. వినత తనంత తాను చెప్పుకుదా! కద్రువకి పగోక్షం గా ఈ విషయం తెలిసిందని ముందుచెప్పే అవసరం వస్తుంది. చెప్తాను. ఈ కాపం కద్రువకి మరికాస్త అవకాశమైనది. ఆ కాలంలో వీరిద్దరూ వినోదార్థం సముద్రతీరానికి వెళ్ళారు. విహరిస్తున్నారు. (సశేషం)

ఏ సాహిత్యంలో సచేతన, సకాస్త్రీయ విమర్శ లేదో ఆ సాహిత్యంలో సృజనాత్మక రచనా వ్యాపారం కుంతితం కాక తప్పదు. ఈ దృక్పథాన్ని మన ప్రియమైన వర్తమాన - తెలుగుభాషలో ఈనాడు మనం చూస్తున్నాము.

ప్రస్తుత పరిశీలనాంశం అసలు దిగంబర కవిత్వ నామధారి రచనలు ఒక సాహిత్య ఉద్యమం అనవచ్చా? సాహిత్య విమర్శన దృష్ట్యాదేన్ని ఒక సాహిత్య ఉద్యమం అంటారు? ఇలాంటి మూలభూతమైన సాహిత్య విమర్శనా చైతన్యం విమర్శకుడిలో ఉండాలి.

ప్రాచీన సాహిత్యంలో ఆధునిక కాలంలో మొదలి సాహిత్యోద్యమాలు పుట్టినాడ లేదు. తెలుగులో వచ్చిన వీర శైవ వాఙ్మయం, భారతదేశంలో ఇతర ప్రాంతాల్లో వచ్చిన మధురభక్తి వాఙ్మయం ఇవన్నీ సాహిత్యోద్యమాలుగా ఆధునిక-అర్థంలో భావించవచ్చో లేదో చింతనీయం. ఎందుకంటే ఆనాడు సాహిత్యం ప్రజాజీవితం కంటే కేవలం మతవాద్యానికే ఎక్కువ సన్నిహితంగా ఉండేది. కనుక మతంలో వచ్చిన ఉద్యమాలు సాహిత్య రచనల్లోకి ప్రవేశించేవి. వాటి నన్నింటినీ ఈనాటి గోమాంటో, సర్రియల్లిస్టిక్, సింబలిస్టిక్, మార్క్సిస్టిక్ సాహిత్య ఉద్యమాల్లా భావించటం అంత యుక్తంగా కనిపించదు.

కానీ దిగంబర కవిత్వాన్ని ఉద్యమంగా చూచేటప్పుడు ఆధునిక ప్రపంచంలో వచ్చిన ఉద్యమాల్ని దృష్టిలో పెట్టుకొనే విమర్శనాత్మక పరిశీలన చేయాలి. ఉదా:- జర్మన్ దేశంలో 19వ

కథాబంధంలో ప్రారంభించిన Romantic ఉద్యమం జర్మన్ దేశంలో మన దిగంబర కవులలాంటి నలుగురు రైదుగురు అర్చకులు ఒక Limited కంపెనీగా ఏర్పడి ప్రారంభించింది కాదు. Romantic ఉద్యమం జర్మనీలో బిందు మాత్రంగా ప్రారంభించినా అది ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు; అమెరికా ఇత్యాది దేశాలకు వెలువలా ప్రవహించింది. చివరకు ఆనాటి బ్రిటిష్ కాలనీగా ఉన్న మన దేశపు ప్రాంతీయ భాషల్లోకి కూడా అడుగు పెట్టింది. తెలుగులో దాన్ని భావ కవిత్వం అన్నారు. మరి ఈ సాహిత్య ఉద్యమాన్ని తీసికొని ఒక సాహిత్య ఉద్యమం లక్షణాలు పరిశీలిస్తే ప్రధానంగా కనిపించేవి :- (1) సాహిత్య ఉద్యమం ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీ కాదు. (2) సాహిత్య ఉద్యమం తత్కాలీన, సాంఘిక, బౌద్ధిక వాతావరణ జన్యమైన ఒక మహత్తర జీవన దృక్పథం. (3) అంతటి శిఖరా యమాజీవన దృక్పథ సాక్షాత్కారం, ఉద్యమకర్తలైన ఏ ఒక రిద్దరు మహాపురుషులలోనో ఒక విశాల సామాజిక చైతన్య దోహద క్రియలాగా గ్రవిస్తుంది. (4) ఆ ఉద్యమకర్తలు ఆశేష, విజ్ఞాన, సంపన్నులు, నిష్కాన్నత జీవన యాత్రికులు, బాధితులు, దర్పనసిగ్గులు అయిఉంటారు. (5) సాహిత్య ఉద్యమం తత్ కర్తల జీవన పరిపక్వతా ఫలితం కూడా.

వీటిని సాహిత్య ఉద్యమాల యొక్క కొన్ని ముఖ్యమైన లక్షణాలుగా గ్రహించవచ్చు. ఆధునిక యుగంలో వచ్చిన సాహిత్య ఉద్యమాలే కాక వైజ్ఞానిక రాజకీయాది ఉద్యమాల్లో కూడా ఈ లక్షణాలే సాధారణంగా కనిపిస్తాయి. రోమాంటిసిజమ్ కానీ సింబలిజం కానీ సరియలిజం కానీ సాహిత్య మార్మిజంకానీ ఏదైనా సరే సాహిత్య

ఉద్యమంగా తీసికొని పరిశీలిస్తే మనకు అనివార్యంగా కనిపించే లక్షణాలు ఇవే.

ఈ పృస్థభూమి ఆధారంగా తీసికొని దిగంబర కవిత్వంలో వచ్చిన రచనలని పరిశీలిస్తే చాలా సమంజసంగా కాస్త్ర సమ్మతంగా ఉంటుంది. ఈ మార్గానికి భిన్నంగా కొన్ని సమీక్షారేఖల్ని విసిరి వేసినపుడు అది కేవలం విమర్శనాత్మక శూన్యమైన వ్యక్తి రాగ ద్వేషాలచేత ప్రేరితుడై దిగంబరకవులనబడే యువకులు ఈనాడు అక్రమంగా అనుభవిస్తున్న అకారణ కీర్తిమీద అయిచేత చేసిన రచనగానే ఆ వ్యాసం కనిపిస్తుంది. అట్లాకాక వెనక వివరించిన ప్రధాన సాహిత్య ఉద్యమ లక్షణాల్లో ఒకటొకటి తీసికొని చూస్తే అది న్యాయంగా ఉంటుంది.

సాహిత్య ఉద్యమం ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీ కాదు. అది సామాజిక జీవన దృక్పథంలో వచ్చిన మలుపును కొందరు మహత్తర వ్యక్తిత్వమున్న సాహిత్య కర్తలు తమ సృజనాత్మక రచనల్లోకి తమ శ్వాసతో కలిపి ఊపిరిలా ఊదడం లాంటిది. నూతనమిత్తూ ప్రభావకాలి అయిన సాహిత్యం ఎప్పుడైతే అలాటి మలుపు తీసికొంటుందో అప్పుడు సామాజిక జీవనంలో వాతావరణం క్రమశః మారుతుంది. జీవన విధానంలోనే ఒక మార్పిడియ్యంగా ఆవిష్కృతమాతుంది. మనకు తెలుగులో 1920 ప్రాంతాల్లో వచ్చిన భావకవిత్వ యుగంలో ఈలాంటి మారిన వాయువులు నాలుగు మూలల నుంచి దేశంలోకి ప్రవేశించాయి. ఆ గాలుల అంత తైలన్యాన్ని మహాకవులు గానం చేయటం, దేశంలో జాతీయోద్యమ సుడిగాలులు, బ్రహ్మసమాజ ప్రభావాలు, అమలినకోమల ప్రేమాంకురాలు, నూతన గైలుమార్గాలు, ఆకలుషిత ఆంధ్రీమయ కంఠమధురిత నాటకరంగాలు, కొవ్వలి

నవలలు, రాయప్రోలు కవిత్వలు నిండి నిబిడీకృతమైన యుగాన్ని సృష్టించింది భావకవిత్వోద్యమం. దాని ప్రభావం ఎకరి గుత్త సామ్యం కాదు. సమాజ మంతటా పరచుకొంది. ఎందరో ఆనాటి ప్రభావానికి విచ్చిక్రంగా లొంగి కవిత్వలు వ్రాశారు, నవలలు వ్రాశారు, కథలు వ్రాశారు. వాటి మధురిమ స్వచ్ఛము, సహజము, సత్యము, కనుక కాశ్వతంగా సాహిత్యంలో నిల్చిపోయింది. అభ్యుదయ ఉద్యమంకానీ, రోమాంటిక్ ఉద్యమం కానీ, తెలుగు దేశంలో మనం కళ్ళారా చూచాము. అవి దిగంబర కవిత్వంలా లిమిటెడ్ కంపెనీలు కావు.

ఎందుకంటే ఏవుద్యమమూ లిమిటెడ్ కంపెనీ కాదు కనుక. దిగంబర కవులు పరిమిత సంఖ్యాకులు. అయిదుగురో ఆరు గురో; ఏడవవాడు ఎవడైనా మీలో చేరు తాను అనివస్తే వాణ్ణిచూసి వాళ్ళు భయ పడతారు, వాడు మనల్ని ఎక్కడ మింగే స్తానో అని. మహాప్రవాహం మహాపర్వ తాల్ని కూడా అతిక్రమించి పోతుండే కానీ దిగంబర కవిత్వంలా ఇటుకరాళ్ళను చూచి భయపడదు. కనుక దిగంబర కవిత్వం ఇటీవల ఆంధ్రజ్యోతి ప్రకటిత వ్యాసంలో శ్రీ రమణ గారన్నట్లు “ఇలా కొందరు కవులు కలిసి గుంపు కట్టడం వెనుక కీర్తి కందూతి ఉన్నదనడం సత్య మూరంకాదు.” “వ్యప్తిగాకంటే సమిప్తిగా వుంటే తెలుగు సాహిత్యచరిత్రలో ఒక పుట కేటాయింపు జరుగవచ్చు ననే వ్రాహ చాలమందికి కలిగింది”. అనివారన్నమాట ఇంకా సత్యమైన సత్యము. కనుక దిగంబర కవుల “గుంపు” ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీయే కానీ సాహిత్యపుద్యమం కాదు.

(సశేషం)

విశ్వ నాథవారి సాహిత్య విమర్శ

— శ్రీ శివరెంక ప్రకాశరావు, ఎం. ఏ.

నేటి సాహిత్య ప్రక్రియలలో విమర్శ కూడా ముఖ్యమయింది. సుమారు క శతాబ్దం క్రితం కందుకూరి వారితో ప్రారంభమయిన తెలుగు సాహిత్యవిమర్శ ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సిద్ధాంతాలకొక సమన్వయ రూపంగా దినదినాభివృద్ధి కాంచుతున్నది. సహస్రముఖాలతో సర్వవిషయాలను స్పృశిస్తున్నది. పాఠకలోకానికి విషయగ్రహణ పారీక్షత్వం ప్రసాదిస్తున్నది.

విమర్శ అంటే ?

‘అనుభూతి విశేషాలను వివేచించి, నిర్ణయించడానికి చేసే ప్రయత్నమే విమర్శ’ అని రిచర్డ్స్ పండితుని అభిప్రాయం. (సాహిత్య దర్శనం-పేజీ 3) అంటే ఒక విషయంలోని గుణదోష విచారణచేసి దాని నిర్గుణత్వం, సమాజానికి ఎంతవరకూ సహాయపడుతుందో నిర్ణయించే ఒక ముఖ్యసాధనం విమర్శ. అందుకే అది ఒక శాస్త్రం, ఒక కళ. శాస్త్రంలాగా ఒక విషయాన్ని పరిశీలించి గుణదోషాలను మదింపుచేసి కొన్ని సామాన్య సూత్రాలను నిర్ణయిస్తుంది. కళలాగా నూత్న విషయాలను సృజించే శక్తిని ప్రోత్సహిస్తుంది. కాబట్టి “విమర్శ రెండువేపులా పడుచున్న ఒక శక్తిమంతమైన ఆయుధం. కళాస్రస్థమైన రచయిత హృదయాన్ని, కళాపిపాసియైన సామాజికని అనుభవాన్ని విలువకట్టి సప్రమాణంగా వెలువరిస్తుంది.” (రచన-పేజీ 138)

అందుకే విమర్శకు శాస్త్ర విషయానికి విలువగట్టే షరతులు, న్యాయాన్వయ నిర్ణేత. శాస్త్రవేత్త, కళాకారుడు, పరిశీలకుడు, పరిశోధకుడు, ప్రామాణికుడు.

‘కవి సృష్టికి వ్యాఖ్యాత. విమర్శకుడు కవికావ్యమునకు వ్యాఖ్యాత. కావ్య వ్యాఖ్యానమైన విమర్శనము భావుకుడైన కవికి, సహృదయుడైన పాఠకునకు మధ్య వారధివంటిది... కవి ఆర్థము నాశ్రయించి శబ్దమును గ్రహించును. అందుకే ‘కవిత్వము హృదయసంబంధి, విమర్శనము మేధాసంబంధి.’ (తెలుగులో సాహిత్య విమర్శ-పేజీ 3, 4) -డా. యం. వి. యన్. రామారావు.)

‘విమర్శరూపిణీవిద్యా’ అని పరాశరేచి విమర్శరూపిణీగా మన పూర్వులు వర్ణించారు. ‘విమర్శ అంటే గ్రీకుభాషలో సద సర్వోత్తమం; కాబట్టి సమదర్శనం, సత్య ప్రకటనం విమర్శకునికి నయనయుగళం. ఈ రెంటిలో ఏది లోపించినా కొరత, కలత’ అని సి. నా. రె. గారు అంటారు తెలుగులో సాహిత్య విమర్శకు వ్రాసిన ఆ ముఖంలో.

సాధారణంగా లోకంలో కవి అయిన వాడు విమర్శకుడుకాడు. విమర్శకుడయిన వ్యక్తి కవి కాలేదు. ఇది పండితుడు, కవి అయిన వాడొకడే అనేటటువంటిది. ఎందుకంటే ‘ప్రతిభ బుద్ధి వ్యాపార నియంత్రిత మయితే కవిత. బుద్ధింద్రియ వ్యాపారానికి ఆత్యధిక ప్రాధాన్యం కల్గిన దశ విమర్శ.’ (సాహిత్య దర్శనం-పేజీ 31) కాని కవి అయినవాడు పండితుడయితే ఎంతగా రాణిస్తాడో, కవి అయినవాడు విమర్శకుడయితే అంతకీర్తి గాంచుతాడు. కవి, విమర్శకుడు అయినచో తన ఆయుధాన్ని కూడా పొందుపరచి కావ్యాన్ని సానుభూతితో సమీక్షిస్తాడు. ఏది ఉపాదేయమో, ఏది అనుపాదేయమో నిర్ణయిస్తాడు. కాబట్టి ‘కావ్యజ్ఞుడైన విమర్శకుని విమర్శ బుద్ధివర్ధకం కాగా; కావ్యవేత్త

విమర్శ ఆనందవర్ధకం అవుతుంది. కావ్యజ్ఞుని విమర్శ శాస్త్రసమ్మతం కాగా కావ్యవేత్త విమర్శ కళాసమ్మతం, కాంతాసమ్మతం’ గా ఉంటుంది. (తెలుగులో సాహిత్య విమర్శ-డా. పాటిబండ-పేజీ 3) అటువంటి కావ్యనిర్మాణ మర్మద్రవ్యంలో కళాప్రపూర్ణులు విశ్వనాథ వారు ప్రముఖులు.

మహాకవిగా, నాటకకర్తగా, నవలాకారుడుగా, కథారచయితగా ప్రఖ్యాతి గన్న విశ్వనాథవారు సాహితీ విమర్శకులలో కూడా ఒక వివిష్టస్థానం ఆక్రమించారు. విశ్వనాథ విమర్శ ముఖ్యంగా ధ్వనిమార్గాన్ని అనుసరించే శిల్పదృష్టితో కూడి ఉంటుంది. ఆయన సంప్రదాయ బద్ధుడైనప్పటికీ తన విమర్శనలో నూత్న పద్ధతుల్ని అనుసరించి “తనది” అని చెప్పదగిన ఒక విలక్షణమైన శైలిని సంతరించుకున్నాడు. కట్టమంచితో నూతన మార్గాన్ని చొక్కిన తెలుగు సాహిత్య విమర్శ విశ్వనాథ వారితో సంపూర్ణత్వం పొందింది అని చెప్పవచ్చు.

‘కావ్యానికి రసమేకాక రసేతరమైన పరమార్థం కూడా ఉన్నదనీ, మహాకవి రసానికి ఆ పరమార్థానికి అభిముఖంగా కావ్యాంగాలను సంధిస్తూ ఉంటాడనీ, ఈ దృశ్యమైన శిల్పాన్ని దర్శించటమే ఉత్తమవిమర్శ అనీ విశ్వనాథవారి అభిప్రాయం. (తె.సా.వి-డా. పాటిబండ-పేజీ 20)

విశ్వనాథవారి విమర్శను స్థూలంగా (1) సాహిత్యలక్షణ గ్రంథాలు (2) విమర్శగ్రంథాలు. (3) వీతికలు (4) సమీక్షలు (5) వ్యాసములు. (6) ఉపన్యాసములు అని ఆరు భాగాలుగా విభజించవచ్చు.

(తరువాయి 18 వ పేజీలో)

ప్రసిద్ధ హిందీకావ్యం “కామాయని” విశిష్టత

— శ్రీ బి. వి. రమణ, ఎం. ఏ.

ఆధునిక హిందీ సాహిత్యంలో శ్రీ జయశంకర ప్రసాద్ గారి స్థానం అద్వితీయం. ప్రసాద్ బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి. కవిగా, నాటకకర్తగా, కథారచయితగా, నవలాకారుడుగా, విమర్శకుడుగా వివిధ సాహిత్య ప్రక్రియలలో అసమాన ప్రతిభను చూపిన శ్రష్ట.

జాన్ సన్ మహాశయుడు గోల్డ్ స్మిత్ ను గూర్చి చెప్పిన, “He left scarcely any thing untouched and touched nothing which he did not adorn” అనే మాటలు హిందీసాహిత్యంలో జయశంకర ప్రసాద్ వ్యక్తిత్వానికి సరిపడతాయని చెప్పవచ్చును.

ప్రసాద్ రచనలన్నిటిలో “కామాయని” శ్రేష్టమైనది. ఈ కావ్యమిద విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంగణాలలో అనేక పరిశోధనలు జరిగాయి. సమకాలీన సాహిత్యవేత్తలు, విమర్శకులు ఈ కావ్యాన్ని ముక్తకంఠంతో ప్రశంసించారు.

పండిత వినోద శంకరవ్యాస్ ‘కామాయని’ ప్రాశస్త్యాన్ని ఇలా వివరించారు. “కామాయని, రామచరిత-మానస తరువాత హిందీ సాహిత్యానికి విశ్వసాహిత్యంలో స్థానం చేకూర్చే కావ్యం. హోమర్, మిల్టన్, వాల్మీకి, కాళిదాసుల కావ్యాలతో సరితూగే కళాఖండమిది.”

ప్రసిద్ధ హిందీ కవయిత్రి మహాదేవి వర్మగారి ఆభిప్రాయమిది, ‘కామాయని మహాకావ్యాల చరిత్రలో నూతనాధ్యాయం సృష్టించింది. ఎందుచేతనంటే కామాయని ఒక వైపు చారిత్రాత్మక ధరాతలం మీద నిలచి, మరొకవైపు

సాంకేతిక అర్థంలో మానవ వికాసాన్ని గూర్చి తెలిపే కావ్యం గమక.’

మానవ జాతికి మూలపురుషుడైన మనువుకథ ఈ కావ్యానికి ఇతివృత్తం. కవి, ఋగ్వేదం, వైవస్వత మనుచరిత్ర, శతపథ బ్రాహ్మణం, పురాణాలలో చెప్పబడిన మనువుచరిత్రను ఆధారంగా చేసి కొని ఈ కావ్యాన్ని రచించారు. “కామగోత్రజాశ్రద్ధానామర్షికా” అన్న శ్రద్ధానూతాన్ని అనుసరించి కామగోత్రజ అయిన శ్రద్ధాదేవిని కావ్యనాయికనుచేసి, కావ్యానికి “కామాయని” అని నామకరణం చేసారు.

కావ్యం యొక్క ప్రథమభాగంలో కనిపించే జలప్రళయం మొదలైన సంఘటనలు ఇస్లాం, క్రైస్తవ మతగ్రంథాలలోనూ, యూదుల యవనుల పురాణాలలోనూ కూడ చెప్పబడినవే. కల్పన, చారిత్రక సత్యాలకలయికతోపాటు, మానసిక విశ్లేషణ ఈ కావ్యానికి పుష్టిని చేకూర్చింది.

సంక్షిప్తంగా చెప్పాలంటే ‘కామాయని’ లోని కథాగమనం ఇలా సాగుతుంది.

జలప్రళయం నుండి బ్రతికి బయటపడ్డ మనువు హిమాలయ పర్వతప్రాంతం చేరుకొంటాడు. తన గత వైభవాన్ని తలచుకొని, వర్తమాన దీనావస్థను గూర్చి విలపిస్తాడు. అలాంటి పరిస్థితిలో అతనికి శ్రద్ధ అనే స్త్రీతో పరిచయం కలుగుతుంది. శ్రద్ధ ఆగమనంతో చింతాక్రాంతుడైన మనువుకు తిరిగి జీవితంమీద ఆసక్తి కలుగుతుంది. అసుర పురోహితులు, ఆకులి, కిలాల్ సహాయంతో పశువును బలియిచ్చి యజ్ఞం చేస్తాడు. శ్రద్ధామనువుల దాంపత్య ఫలితంగా శ్రద్ధ గర్భవతి

అవుతుంది. శ్రద్ధయొక్క అనురాగం భావిసంతానం వైపు మరలడం సహించలేక, స్వార్థపరుడైన మనువు ఆమెను విడిచి వెళ్ళిపోతాడు. సారస్వత నగరానికి రాణి అయిన ఇడను కలుసుకొంటాడు. ఇడకోరిక ప్రకారం అస్తవ్యస్త మైన సారస్వత నగర కాసనాన్ని సరిచేసి పరిపాలన కొనసాగిస్తాడు. విషయలోల్లుడైన మనువు ఇడపై కూడ తన ఆధిక్యాన్ని ప్రదర్శింపచూస్తాడు. ఆమెను బలాత్కరించి అనుభవించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. అంతటితో ఇడకు మనువుపై విముఖత ఏర్పడుతుంది. ప్రజలలో కలలోలం చెలరేగుతుంది.

అక్కడ కలలో గాయపడిన మనువును చూసిన శ్రద్ధ అందోళన చెంది, తన కుమారుని కేంటబ్రెట్టుకొని మనువుతోసం

(12 వ పేజీ తరువాయి)

సాహిత్యలక్షణ గ్రంథాలు

విశ్వనాథవారు సంస్కృతంలోని సాహిత్యకాస్త్ర గ్రంథాల నన్నింటినీ వంటపట్టించుకున్నవారు. పాశ్చాత్య సాహిత్య శిల్పదృష్టితో మన భారతీయ కాస్త్ర సంప్రదాయాలను సమన్వయం చేసుకున్నారు. కవిత్వతత్వం సమగ్రంగా తెలుసుకోవడమే కాక సంగీతాది ఇతర కళారహస్యాలను పరిపూర్ణంగా పరిశీలించారు విశ్వనాథ. అధ్యయనం ద్వారా, అనుభవంద్వారా గడించిన ప్రతిభావిశేషములకు ప్రతిబింబాలే విశ్వనాథవారి సాహిత్యలక్షణ గ్రంథాలు.

ఈ కోవకు చెందిన వాటిలో ముఖ్యమయింది ప్రప్రథమంగా పేర్కొందగింది ‘సాహిత్య మీమాంస’. ఇది నాలుగు చిన్న గ్రంథాలుగా వ్రాయాలని సంకల్పించి విధి వశాత్తు ‘కావ్యానందము’ అనే మొదటి భాగాన్ని మాత్రమే ప్రకటించారు. (అరవింద ప్రచురణలు-గవర్నరు పేట-విజయవాడ,) (సశేషము)

గాలిస్తుంది. చివరకు ప్రజల తిరుగుబాటు ఫలితంగా గాయపడిన మనువును కలుసుకొని, తన కుమారుని ఇడ దగ్గర విడిచి, మనువును మానససరోవరానికి తీసుకొనిపోతుంది. అక్కడ శ్రద్ధ సహాయంతో మనువు త్రిపుర సాందర్యాన్ని దర్శించి అతనికి ఆనందాన్ని అనుభవిస్తాడు. ఆ తరువాత ఇడ, మనువుతుడు, సారస్వత నగరవాసులుకూడ మానససరోవరం చేరుకొంటారు. మనువుతోపాటు అందరూ ఆనందంలో నీనమౌతారు.

‘కామాయని’లో పదిహేను సర్గాలున్నాయి. ఈ సర్గాల నామకకణం పాత్రలను అనుసరించికాని, కథా వస్తువులోని సంఘటనల బట్టిగాని కాకుండా, మానవునిలో నిరంతరం వికసించే మానసిక ప్రవృత్తులనిబట్టి చేయబడింది. క్రిమంగా, చింత, ఆశ, శ్రద్ధ, కామం, వాసన, లజ్జ, కర్మ, ఈర్ష్య; ఇడ, స్వప్నం, సంఘర్షణ, నిర్వేదం, దర్శనం, రహస్యం, ఆనందం అనేవి సర్గాల పేర్లు.

‘చింత’ మానవునిలోని చైతన్యాన్ని సూచించే మూలప్రవృత్తి. జీవితంలోని అభావం కారణంగా, చింత ఉత్పన్నమౌతుంది. దీని వల్ల మనస్సుకు అకాంతి కలుగుతుంది. ఈవిధమైన అకాంతిని దూరం చెయ్యడానికి ‘ఆశ’ ఉద్భవిస్తుంది. ఆశమానవుని జీవితం మీద ఆసక్తిని పెంచుతుంది. ఆశ తరువాత శ్రద్ధ జనిస్తుంది. మానవుని ప్రగతి, వికాసం శ్రద్ధద్వారానే సంభవం. శ్రద్ధ తరువాత ‘కామం’, ‘వాసన’ అనే భావాలు ఉద్భవిస్తాయి. కోరికజనించడం కామం అయితే కామంయొక్క తీవ్రరూపం ‘వాసన’. వాంఛ తరువాత, ‘లజ్జ’ జనిస్తుంది. లజ్జ నాటి జీవితంలోని అత్యంత స్వాభావిక ప్రవృత్తి. స్త్రీకి భూషణం వంటిది. లజ్జవలన స్త్రీలో ఆకర్షణ పెరుగుతుంది.

కామం తీవ్రరూపం చెదినప్పుడు తృప్తి పెరుగుతుంది. తత్ఫలితంగా, మానవుని

మనస్సు “కర్మ” వైపు మరలుతుంది. కర్మ యొక్క తీవ్రరూపం హింసాత్మక ప్రవృత్తి వైపు దారితీస్తుంది. దీనివలన మానవునిలో సహనశీలత నశించి స్వార్థం వృద్ధిచెందుతుంది. తత్ఫలితంగా “ఈర్ష్య” జనిస్తుంది. ఈర్ష్యవలన ఇతరుల సుఖదుఃఖాలయెడల సానుభూతిపోయి, విరోధభావం పెరుగుతుంది. ఇది కర్మయొక్క సంకీర్ణరూపం. దీనివలన మనిషిలో అహంభావం పెరుగుతుంది. అహంభావియైన మానవుడు ‘ఇడ’ను ఆశ్రయిస్తాడు. ఇడ బుద్ధికి చిహ్నం. బుద్ధియొక్క తీవ్రరూపం ‘సంఘర్షణ’ కు దారితీస్తుంది. మానవునిలోని చైతన్యానికి సంబంధించిన వ్యక్తావ్యక్త రూపాలు రెండింటికీ జరిగే సంఘర్షణ ఫలితమే ‘స్వప్నం’ ఈవిధంగా బుద్ధిచేత ప్రభావితమైన మనస్సు వికలమౌతుంది. మనస్సులో ‘నిర్వేద’ భావం కలుగుతుంది. తిరిగి మానవుడు శ్రద్ధను ఆశ్రయించి అత్యంతత్వాన్ని ‘దర్శించి’ తన పరాజయానికి కారణభూతిమైన ‘రహస్యం’ తెలుసుకొంటాడు. చివరకు శ్రద్ధసహాయంతో కాశ్వత ‘ఆనందం’ అనుభవిస్తాడు.

కవి పాశ్చాత్యరూపక విధానాన్ని (Allegory) అనుసరించి కావ్యంలో మూలకథతోడు, సాంకేతిక రూపంలో మరొకథను సోదించాడు. శ్రద్ధామనువు లద్వారా సంభవించిన మానవ సృష్టిని గూర్చి తెలియజేయడం మూలకథలక్ష్యం అయితే, ఆనందమయజీవితం ఎలా సాధ్యమో సాంకేతికకథ వివరిస్తుంది.

కథయొక్క సాంకేతిక రూపాన్ని అనుసరించి మనువు మనస్సునకు, శ్రద్ధ హృదయానికి; ఇడ బుద్ధికి, అసురపురోహితులు ఆకులి, కిలాత్, అసుర మనఃప్రవృత్తులకు సోమలతావృత్తిమైన వృషభం, భోగయుక్తమైన ధర్మానికి; జలప్లావనం ఇంద్రియభోగలాలసతకు; త్రిపురములు ఇచ్చ, కర్మ, జ్ఞానములకు, మానససరోవరం మనస్సు యొక్క సమరసభావానికి; సారస్వత దేశం

భౌతిక తత్వానికి, ప్రజావిప్లవం బుద్ధివాదానికి ప్రతీకలు.

సుప్రసిద్ధ విమర్శకులు డా॥ నగేంద్ర కామాయనిలోని రూపకతత్వాన్ని ఇలా వివరించారు.

“సుఖవాద బుద్ధివాదాల తీవ్రతవల్ల మనస్సు వికలంకావడం స్వాభావికమే. దీనివల్ల మనస్సు భయంకరమైన స్థాని, నిర్వేదభావాలకు లోనై పలాయనం చిత్తగిస్తుంది. శ్రద్ధ ఈ భావాలను నొలగిస్తుంది. శ్రద్ధ కలయికతో మనస్సు ఉచితమౌగాన్ని అవలంబించి వికసించి; ఆత్మసాక్షాత్కారాన్ని పొందుతుంది. శ్రద్ధద్వారా తన పరాభవానికి సంబంధించిన రహస్యం స్పష్టమౌతుంది.

ఈ వైరుధ్యానికి కారణం మాడుమూల ప్రవృత్తుల మధ్య సామరస్యం కదరకపోవడమే. భావప్రవృత్తి, జ్ఞానప్రవృత్తి; (To feel; To know, To will) వేరువేరుగ కనిపించడమే. శ్రద్ధద్వారా వాటి మధ్య సామరస్యం కుదిరిననాడు మనస్సు సమరసభావముతో పూర్ణానందంలో నీనమౌతుంది. శ్రద్ధతన కుమారుని ఇడకు అప్పగించడంలోకూడ సామరస్యం ఉన్నది. శ్రద్ధామనువుల కుమారుడు కావడంవల్ల మానవుడు జన్మతః మననశీలము, శ్రద్ధ కలిగినవాడే. ఇడప్రాపకంవల్ల వీటికి నోడు అతనిలో బుద్ధి పరిపక్వత చెంది పరిపూర్ణ మానవత్వం నీదిస్తుంది.

ఈ విధమైన వైరుధ్యం ఆధునిక మానవజీవితానికి అంతటికి సంబంధించి

నది. దీనికి కారణం నేటిమన భావ ప్రవృత్తి; అనగా, మతం, నైతికత, కళ, సాహిత్యం మొదలైనవి; జ్ఞానప్రవృత్తి; అనగా, రాజనీతి, ఆర్థికవ్యవస్థ వేరు వేరుగా ఉండడమే. వీటి మధ్యసామరస్యం లేకపోవడం వల్ల మానవజీవితం బాహ్యంగానూ, అంతరంగికంగానూ, సంఘర్షణకు లోనవుతుంది. వ్యక్తివాది అయిన మనువు భౌతిక సుఖవాదానికి ప్రతీక. దీనికి మూలం పెట్టుబడిదారీ విధానం. అతడు ఇదే అనగా విజ్ఞానకాస్త్రం సహాయంతో జీవితంలోని సర్వసుఖాలనూ తానే అనుభవించాలని ప్రయత్నిస్తాడు. చివరకు శ్రద్ధలేనిదే ఈ వైరుధ్యం తొలగదని తెలుసుకొంటాడు. ఈ శ్రద్ధ అనగా రాగాత్మక ప్రవృత్తి గాంధీజీ చెప్పిన అహింస, పాశ్చాత్య తత్వవేత్తలు చెప్పిన మానవతావాదాలకు పర్యాయపదం. నేడు మానవతావాదదృక్పథం ద్వారానే ఇచ్చ, జ్ఞానం, క్రియ అనగా సంస్కృతి, విజ్ఞానం, రాజనీతి, వీటిమధ్య సామరస్యం సాధ్యమవుతుంది. నేటి పెట్టుబడిదారీ విధానం వల్ల పీడింపబడుతున్న సమాజానిక సంబంధించిన వైరుధ్యం మానవతావాదంవల్లనే సరికాగలదు. ఈ మానవతా వాదం యొక్క భౌతిక రూపం సమాజవాదం అయితే ఆధ్యాత్మిక రూపం గాంధీవాదం.

(డా. నరేంద్ర గారి రామాయణముగూ రూపతత్త్వం అనేవ్యాసం నుండి)

(సశేషం)

ఋతు సూక్తము

(రచయిత : శ్రీనందుల గోపాలకృష్ణమూర్తి, పుటలు: 156, మూల్యము రు. 5-00. ప్రాప్తిస్థానము : శ్రీమతి నందుల రామలక్ష్మి, 7-9-13, సాంబమూర్తి వీధి, రామారావు పేట, కాకినాడ.)

ఋతుసూక్తము ఒక విమర్శగ్రంథం. ఆంధ్రవాద్యయంలోని అనేక ప్రాచీన నవీన కావ్యాలలో ఏ కవి ఏ విధంగా ఋతువులను వర్ణించాడో ఈ గ్రంథంలో రచయిత తెలిపారు. కాలప్రకృతి ఋతు చక్రభ్రమణం మీద ఆధారపడ్డది. నిత్య చైతన్యవంతమైన కాలపురుషుని హేలకు ఈ ఋతువులు ప్రత్యక్ష ప్రమాణాలు. అంగుకనే దాదాపు కవిత నేర్చిన ప్రతి కవి ఋతువర్ణన నెసంగి కాలపురుషుని స్తోత్రం చేసి ధన్యుడైనాడు.

శ్రీగోపాలకృష్ణమూర్తిగారు ప్రాచీన కవులలో నన్నయ, నన్నెచోడుడు, తిక్కన, ఎఱ్ఱన, శ్రీనాథుడు, పోతన్న, భాస్కరుడు, బుద్ధారెడ్డి, మొదలైన వారి కావ్యాలనుండి, నవీన కవుల్లో తిరుపతి వేంకట కవులు, విశ్వనాథ శత్యనారాయణ, దేవులపల్లి, శ్రీశ్రీ, సి. నారాయణ రెడ్డి, దిగుమర్తి సీతారామస్వామి, శనగన నరసింహస్వామి, జ్ఞానానందకవి, వైడిపాటి సుబ్బరామకవి మొదలైనవారి రచనల నుండి అనేక లక్ష్యాలను ఉదాహరించి చూపారు.

మధుమాస మధుర్యము, గ్రీష్మ భోషణ, వర్షాభ్యుదయము, శరన్నీరాజనము, హేమంత సౌభాగ్యము, శిశిరవిలాసము - అనే ఆరుశీర్షికలక్రింద ఆరుఋతువులు వ్యాఖ్యానింపబడ్డాయి.

ఋతుసంఖ్యను గూర్చి వీరు విరివిగా 'య త్రాతురీ య మృతుభిః' అన్న

వాక్యానుసారం గ్రీష్మవర్ష హేమంతాలు అనే మూడు ఋతువులే చెప్పబడ్డవనీ, అల్లాగే "పంచారే చక్రే పరివర్తమానే" అన్న వాక్యానుసారం ఆ సంఖ్య అయిన గుగా కానవస్తున్నదనీ వ్యాఖ్యానించారు. ఋతుసంఖ్య విషయవివక్షలో వీరు ప్రత్యేకకృషి చేశారు.

గ్రీష్మ ఋతువును వర్ణిస్తూ కనవర్తి అబ్బ యామాత్యుడు చెప్పిన

'సన్నములయ్యె రాత్రులు, ప్రసన్నములయ్యెను మల్లెగుంపులా
సన్నములయ్యె జాజులు, వివల్లములయ్యెను బొండువేళ, లు
తప్పన్నములయ్యె గాడ్పులు, విపన్నములయ్యెను జంతువుల్ సుసం
పన్నములయ్యె నెండ లలిపన్నవసంత దినాంతరంబులన్.'

అన్నపద్యం శబ్దవైచిత్రి ప్రసన్నమైన ఉదాహరణం అయితే, తిరుపతి వెంకట కవులు వ్రాసిన

'ఇతరుల దాహపుం గతుల నెన్నఁగ నేల ? దినేకునంత వాఁ
డతితర తృప్తచేఁ దనసహస్రకరమ్ములు సాచి, నేమపుం
గతివిడనాడి గుంటల నెకాదు, నదమ్ములఁ గాదు, కూపసం
తతుల నెకాదు కంటికిఁ గనంబడినంతయుఁ ద్రావెనీరమున్.'

అనే పద్యం అర్థగంభీరతకు నిండైన లక్ష్యం.

శ్రీనాథకృత మైన

'హేమంతావధి సంప్రబోధ గురువుల్ హృజ్జాత తేజోఽగ్నిధా
య్యామంత్రాక్షరముల్ పటిరగిరి వన్యా మందవాతూలముల్'

శ్రీమదాంధ్ర గోపాల కవితాభరణ వధూ

శ్రీశ్రీభారతం: ప్రమా

నామోదగ్రహయాగువులో పొలసెడ
మారామ మధ్యంబునన్.

వంటి కొన్ని పద్యాలకు శ్రీ గోపాల
కృష్ణమూర్తిగారు కొంత లఘువ్యాఖ్యాన
రూపంలో తాత్పర్యం అయినా చెప్పి
ఉంటే సామాన్య పఠితకు కూడా అర్థ
గ్రహణ విషయంలో మరికొంత సాయ
పడినట్లయే దేమో అనిపిస్తున్నది.

అల్లాగే ప్రశ్నప్రణాళిత మైన

'ఇచ్చు ఘనులుండిరనియిప్పు లిచ్చుబడసి
పొంగిపొరిలిన సరసుల పాలుపు దటిగె.'

అన్న పద్యంకూడా కించిత వ్యాఖ్యాన
సాపేక్షమే. ప్రత్యేకించి ఈ పద్యం
వసుచరిత్ర పోకడలు అవగాహన చేసు
కొన్న గ్రహదయనికాని, అంత ఆనంద
దాయకం కాకపోవచ్చు.

డా॥ అంతటి నరసింహం గారు ఋతు
వర్ణనల మీదనే ప్రత్యేకకృషి చేసి
డాక్టరేట్ పొంది ఉన్నారు. శ్రీ మేడ
వరం వెంకట నారాయణ శర్మగారి
'ఋతుసంహిత' అన్న గ్రంథం 1966-67
లలో ఆం.సా. ఎకాడమివారి బహుమతి
సందినది. ఈ మూడు గ్రంథాలూ ఒక
కోవకు చెందినవి.

శ్రీ నందుల గోపాలకృష్ణమూర్తిగారి
రచన, స్వప్నమై, సలక్షణమై, నిగ్రహమై
యుండి, సుగృహీత నామధేయలైన
ఆచార్య, శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారి
రచనా శయ్యకు దగ్గరగా నిల్చి
చక్కగా ఉంటుంది.

ఎంతో పరిశీలించి శ్రీనందుల వారు
కూర్చిన ఈ ఋతుసూక్తము 'భాషాప్ర
వీణ' విద్యార్థులకు పాఠ్యగ్రంథంగా నిర్ణ
యింపబడడం చాల సముచితమైన విష
యం. రచయిత ఈ మార్గంలో ఇతోధిక
కృషి చేసి 'సాహితీసరస్వతిని ఆరాధింతురు
గాక!'

- సుగుణారాధక.

జ్యోతిర్మయి

(కాంతిశ్రీ - జంధ్యాల వేంకటేశ్వర
కాశ్మీగారు. వెలికిరూ. ప్రతులకు :
జంధ్యాల నాగేశ్వరరావు, 'కాంతిసదన్',
సుబ్బారావుపేట, తాడేపల్లిగూడెం)

వాద్యేవిని బహువిధములుగా భావిం
చిన కృతకృత్యులు పలువు రాంధ్రమున
గలరు. పరుల వాక్కుల నారాధించియా
జ్యోతిస్సునుండి స్ఫూర్తి సందినవారు కొం
దరు. మరికొంద రాస్ఫూర్తిని తమకి విత్వ
మున గాంచినవారు. అట్లు వచ్చిన రచన
లలో జ్యోతిర్మయి యొకటి. ఇది సుమారు
నూరు పద్యముల గ్రంథము. దీనిని రచిం
చినవారు శ్రీ జంధ్యాల వేంకటేశ్వర
కాశ్మీగారు. వీరి ఉపనామము కాంతిశ్రీ.

ఈ కావ్యమున కల్యాణమూర్తి మున్న
గు ఖండిక లెనిమిది కలవు. వీరి పద్య
రచన వీరికిగల బ్రహ్మ గ్రంథ పరిచయ
మును సూచించును. ధారాశుద్ధి, శయ్య,
పద్యనిర్వహణ మున్నగునవి చెప్పదగినవి.
కల్యాణమూర్తి శ్రీనివాసునిస్తుతి ప్రధా
నము. ఇందు కవికి గల భక్తిభావన వ్యక్త
మగుచు లోకజ్ఞతను సూచించును. 'వికృ

తియేగాని అసలైన ప్రకృతి యెరుగ, ఇట్లు
జగదీశ నన్ను సృష్టించితేల' వంటివి ఉదా
హరణలు. దినేశ రజనీశ కారదేశ పార్వ
తీశాది దేవతాపటలి నిటలమణి కిరీట
ప్రభా భాసమాన మహిత సుందరారుణ
చరణారవిందయుగళ' దీని భావము దుర
వగాహము. నిటలమంగు మణికోటి ప్రభ
లేమిటి? 'జ్యోతిర్మయి' లో రెండవ
పద్యంలో సంక్రాంత మొనగ్నవే (దే
నిని) అందులోనే, విరోధ భావనాకాంతి
యదేల? (ఆకారప్రశ్లేష వుండాలి) లక్ష్మీ
సరస్వతీసంభాషణ సంసారసాగరంలోని
అలల్ని కాక తిమింగిలాల్ని మొసళ్ళని
స్మృతికి లెస్తుంది. అట్టి దేవతల సంసార

పరాధీనత - అర్థ - కోడలు తగువులో
వ్యంగ్యం వాచ్యాన్ని మించలేకపోయిం
దనిపిస్తుంది. లోకసహజముగా నున్నది.
'సభికులు, సుస్వాగతమే, విచారణీయ
ములు. 'విశ్వనాథ' లో (ఇది శ్రీ విశ్వ
నాథవారి నిర్యాణంలో వ్రాయబడినది)
'నూత్నకిన్నెరలు,' చివరి పద్యంలోని మొ
దటి దీర్ఘసమాసము (కలకాంభోధి శకాంక
శంకర సుధాకైలాస మందాకినీ జలజాతా
భ్రమరాళ కీర్తివిభవా?) దీని అర్థం విచార
ణీయం. ఉత్తరార్ధంలోని విశ్వనాథవారి
సమాసం 'అలఘుస్వాదు రసావతార'
యిత్యాదికంతో పొంతనలేనిదిగా వుంది.
సుందరాంగి బృందము, పుష్పవాయనము,
మున్నగునవి విచారణీయములు. మధుబాల
గాయక బ్రహ్మ, మంగళ గౌరి, రామమహిమ
బాగానే నడిచినవి.

వైభోగము, దండకాకుంభిని వంటి
పదాలు విచిత్రంగా వున్నాయి. రామ
మహిమ, రామచరిత మానసంలో ఒక
భాగమున కనువాదం అయినా స్వతం
త్రంగా వుంది. కాని శివపార్వతులు రామ
భక్తులు కావడం, పార్వతి రాముని పరీ
క్షించడానికి సీతారూపంలో భంగపడ
డం కొంత విచిత్రముగా నుండును.

'మొత్తముమీద పద్యాల సంఖ్య నూరై
నా రచన బాగుగా నున్నది. పాఠకుడు
కొద్దిపాటి శ్రమతో పుస్తకం పూర్తి చే
స్తాడు. శ్రీ కవిగారు మరింతకృషిలో
మరింత మనోహరంగా మరిన్ని మనోహర
కృతుల్ని రచిస్తారని పాఠకు లాశింప
వచ్చును. అట్టి ఆశకు తగిన సామగ్రి వీరి
వద్ద బాగానే వున్నది.

- శ్రీ సుప్రసన్న.

నన్నయ జయంతి వ్రసంగం - లేఖ

శ్రీయుతులు

‘సమాలోచన’ సంపాదకులకు.

ఆర్యా,

నవంబరు నెలలో రాజమహేంద్రవరములో జరిగిన ‘నన్నయ జయంతి’ సందర్భమున, చేసిన ప్రసంగమును గూర్చి మీ పత్రికావిలేఖకుడు చేసిన వ్యాఖ్యానము చూచుట తటస్థించినది.

సాహిత్య విమర్శకుడుగా విమర్శను ఆహ్వానిస్తాను. విమర్శకు వెరగు పడడంగాని, వెగటుపడడంగాని, సాహిత్యానికి మేలు కూర్చును. ఒక సాహిత్యప్రక్రియనుగూర్చి చర్చించి నిర్ణయించుట ఉత్తమం. అయితే-మీ పత్రికావిలేఖకుడు, అనవధానత వల్ల సమాలోచన పాఠకులకు ఆ ప్రసంగమును గూర్చి సరియైన అవగాహన ఇవ్వలేక పోయినందుకు విచారిస్తున్నాను.

తన పాఠకులకు సరియైన ఆవబోధకలిగించలేని లేఖకుడు, పాఠకుల యెడల అపచారం చెయ్యడమే కాక- తెలియకుండా తనకు తానే అపచారంచేసుకున్నవాడవుతాడు.

అతడు కొన్ని ప్రశ్నల రూపంలో, తన అభిప్రాయ భేదాలను సున్నితంగా వ్యక్తం చేశాడు. బాగుంది. వాటివిషయంలో ప్రసంగకర్త హృదయ మిడి-అని మీ పాఠకులకు కొన్ని వివరణ లివ్వడం ఉచిత మని తోచి ఈ మాటలు వ్రాస్తున్నాను.

ప్రసంగ సాధ్యసాధ్యతలను గూర్చి సభ్యులకు వదలివేద్దాం. అందులో సుప్రీతులూ, అప్రీతులూ, కూడా ఉండవచ్చు. ‘న హి సర్వ స్వర్వం ప్రేణయతి’

అనువాదం :- అను వాదం తప్పగా చిరకాలం నుంచి అలవాటు చేశారు. సంస్కృత గ్రంథాలను ఇంగ్లీషులోకి

అనువాదం చేసిన ప్రతాపచంద్రరాయ్, పిక్ ఫోర్డ్ మొదలైన వారు మూలగ్రంథం నుంచి ఒక్కమాట మార్చేవాళ్ళు అనువాదకుడికి లేదన్నారు. అట్లా వారు అనువదించారు. అదీ అనువాదం అంటే- అసలు-అనువాదం అనే మాట ఇంగ్లీషు బడిచదువులలో పుట్టింది. మన పూర్వకవు లెవ్వరూ వాడలేదు. ఆంధ్రీకరణం, అనువాదం ఒకటి కాదు. ఆంధ్రము కాని దానిని ఆంధ్రముగా చెయ్యడానికి చాలా మార్పులు చెయ్యాలి. అలా చేస్తేనే తెలుగుచెయ్యడ మవుతుంది. ఆ మార్పులు మన తెనుగుకవులు అనంతంగా చేశారు. కథలో, కవితలో, వాణోవాక్యంలో, సన్నివేశాలలో. అనువాద శబ్దం శుకాను వాదంలో ఉంది. తెలుగుకవులు ఆ పని ఎప్పుడూ చెయ్యలేదు. ఆలంకారిక ప్రముఖులు శ్రీమాన్ వేదాల తిరువేంకటాచార్యులుగారు తమ ఆంధ్ర ధ్వన్యాలోక పీఠికలో ‘తెనుగున నన్నయాదుల భారతిము వ్యాసున కాంధ్రీకరణము కాదు; స్వతంత్రమగు గ్రంథము’ (పుట 15) అన్న మాటలు ఈ అనువాద వాదులు చిరము భావించవలసినవి.

రామాయణ భారతాలు :- మృతప్రాయము లన్నమాట ప్రసంగకర్త ఉపయోగించలేదు. ఆంధ్ర భారత మాధుర్యం వల్ల, సంస్కృత భారతం వెనక పట్టి ప్రచారంలో నుంచి పోయిందనే భావం వ్యక్తపరిస్తే- లేఖకుడు ‘మృత’ శబ్దాన్ని వరించడం తోచినయం. ఇక్కడ రామాయణం ప్రసక్తి లేనే లేదు. ఉంటే, సంస్కృత రామాయణం బహుళ ప్రచారంలో తెనుగు రామాయణాలు తేలిపోయా యని చెప్పడం జరగింది. దీనికి మృత శబ్దం ఎట్లా సమన్వితమో వ్యాఖ్యాతకే తెలియాలి. భారతంలో అనాచిత్యాలు చూపించి నన్నయ వానిని ఎట్లా పరిహ

రించాడో సోదాహరణంగా చెప్పడం జరిగింది. రామాయణంలో అనాచిత్యా అని ఎక్కడా అనలేదు. భారతప్రసంగంలో వాటి ప్రసక్తి అప్రకృతం ‘అనాచిత్యాల పుట్టి’ లనే ధ్వని వ్యాఖ్యాతకు ఏమూలనుంచి వినపడిందో దురూహం.

‘... భారతరామాయణాలని

నన్నయ ఆంధ్రీకరణకు పూనుకొన్నారన్నారు’ కనీసం- నన్నయ రామాయణం తెలిగించలేదని వినా ప్రసంగకర్తకు తెలుసు. వ్యాఖ్యాత వ్యాఖ్యాతైఖరికి ఇది మచ్చుతునక.

నన్నయగారికి, అనాదూ ఈనాడూ అడ్డు తగిలి అపకారం చేసినవారు ఎవరో కాదు; మన ఛాందస పండితులు నోలి నాడు భారతాన్ని అసలు తెలిగించడమే అపరాధమనీ, ఒకవేళ తెలిగిస్తే ఆ పంచమవేదం అంతా తెలుగులోకి దించాలనీ పట్టుపట్టి ఈ ‘పండితోత్తములు’ యుద్ధం ప్రకటించకపోలే-అయిన ‘పాఠక పాక కాసనికి’ అనే పద్యంలో యుద్ధోపమానం వాడడం ఎందుకూ? నారాయణుడు తోడయి నిర్వహించడం ఎందుకు? తెలుగు భారతానికి పీఠిక రాస్తూ ఒక ‘పండితుడు’ ఈనాటికీ ఇట్లా విచారిస్తున్నాడు. వ్యాసప్రోక్త మయిన సర్వధర్మాలూ, ఉపాఖ్యానాలు, అందుకోగల్గిన అద్భుతవంతులు కాలేకపోయారు తెలుగువారు’ అని-

వ్యాసభారతం యావత్తు తెలుగులోకి వస్తే సంస్కృత భారతంలాగనే ఇదీ పరిమిత పరిధిలోపడి, ప్రజాసామాన్యంలోకి వెళ్ళకుండా ఉండేది. నన్నయగారు భారతాన్ని ఇలిహాసంగా లేదలచుకోలేదు. కావ్యంగా రసమహితంగా శిల్పభరితంగా తెలుగు వారికి అందించదలచుకున్నారు. ఆ రసశిల్పాలు, ఈ నీరసులకు అక్కరలేదు. ఆ కేవలలిహాసత, ఈ తెలుగులకు అక్కర లేదు. అక్కడే ప్రారంభ మయింది రగడ.

‘దేశభాష పురాణాని రచితాని చ మానవైః

శ్రుత్యా కావ్యేతి హాసాంశ్చ -
భయ మాహ్వాతి పూనుమా

(బాలసరస్వతి టీకలో)

అని పండితుల నిషేధాజ్ఞ. దాన్ని తిరస్కరించడం నన్నయ ప్రజ్ఞ. వ్యాసుని అక్షరాలకు వారు ప్రాముఖ్యం ఇస్తే - అంతరంగాన్ని పట్టుకుని వ్యాఖ్యానించడం నన్నయ ఉపజ్ఞ. లోక శ్రేయస్సు కోసం స్వభవమైన నియమాల్ని ఉల్లంఘించడం విప్లవం. ఆ విధంగా తెలుగు సాహిత్యంలో మొదటి విప్లవం సాధించింది నన్నయ!

ఆ విప్లవాన్ని అడినుంచీ కంటగించు కంటూనే ఉన్నారు శుద్ధశ్రోత్రియులు. ఈ గాలి శ్రీనాథునకు తగిలి ఉంటుంది. కనుకనే 'రాజమహేంద్ర పట్టణముననే ధర్మాసనం బుండి' స్థూలహస్తావలేపాలు చేసిన పండితులను అంతగా 'పత్కిరించాడు'.

మూలగ్రంథాలు ధవళ కుడ్యాలు; రసక దాంధ్రీకరణాలు సుందరచిత్రాలు. కుడ్యాలు లేక చిత్రాలు నిలువవు. చిత్రాలతో భ కుడ్యాల కుండదు. వేటి విలువలు వాటి కున్నాయి. దీన్ని బోధపరచుకోవడమే వివేకం.

ప్రముఖులను విడిచిపెడితే - ఆ సాహిత్య శ్రోత్రియుల 'వారసులు' మా అనుంగు తెనుంగు నోదరులు ఇప్పటికీ ఉన్నారు. వారు నన్నయగారి రచనాభాగాన్ని తిట్టిన మాడు ముక్కల్లో తేల్చి నేటికీ గాడి తప్పుకుండా బోధిస్తున్నారు.

1) ఆయన మాడుకుంతుల సంస్కృతము, ఒకవంతు తెలుగు వ్రాయును.

2) కవిత్వములో అక్షర రమ్యత ఉండును.

3) ప్రసన్నమైన తెలి.

వీటివైనా చదివి అనుభవించి చెప్పడం కాదు. పరిపరాప్రాప్తమైన పాఠపాట. ఈ మాటలు ఏ విద్యార్థి, భావుకుణ్ణి, ఉల్లేపరచలేకపోయాయి. ఫలితంగా

అదికవిమీద నూటియైన అవగాహన లేక ఆయనమీద కొందరికి ఉపేక్షాభావం, కొందరికి చిన్నచూపు నీర్ధమైంది. దీనితో కొందరు అనభిజ్ఞులు విజృంభించి -

1) నన్నయ మొదటి అనువాదకుడు మాత్రమే.

2) ఆయన బ్రాహ్మణ ప్రశంసకోసం భారతం తెలిగించాడు.

3) సంస్కృతానికి దు, ము, వు, లు, తగిలించాడు.

4) జాతీయతను మూరంచేశాడు.

అనే దుష్ప్రచారం ప్రారంభించారు. ఈ ఆవ్యక్తాలపాలను ఖండించడానికి నన్నయ రచనమీద కొత్త వెలుగులు ప్రసరించాలి.

'ప్రసన్న కథా కలిత' అన్న అపహాసం విడిచి - 'కథా కవిత్' సాధుపాఠం స్వీకరించి (నూటికి 90) తాళపత్రగ్రంథాలలో ఉన్నదని తజ్జ్ఞులు నిరూపించారు) ఆయన కథనంలోని ప్రసన్నత ఏమిటో కవిత లోని ప్రసన్నత ఏమిటో, పద్య విద్య అన్న మాటలోని బలం ఎట్లాంటిదో వివరించాలి.

ఆయన జాతీయత ఎంత స్నిగ్ధమైనదో విడమర్చి చెప్పాలి. ఇదీ ఆ ప్రసంగ కర్త ఆశయం. దీన్ని నేటికైనా గ్రహించాలని పండితులను సప్రశ్రయంగా ఆధ్వర్యం వహిస్తున్నాడు.

'స్వస్థాన వేష భాషా' అన్న చింతా మణి నన్నయభట్టారక కర్తృకమే అని వజ్రలవారు - చింతామణి విషయపరివోధన లోను, దువ్వారివారు ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వ ఆంధ్రవ్యాకరణ ప్రసక్తలోను, నిస్సందేహంగా నిరూపించారు. ఇంకా సంశయాత్ములుంటే వారికి నన్నయగారే కలలో కనపడి చెప్పాలి.

ఇంతకూ - నన్నయగారి కొద్ది పద్యాల పాఠ్యంలో ఇవన్నీ చెప్పడం సాధ్యమా?

అని ప్రశ్న. మన కంటే మార్గ ముంటుంది. నిస్సందేహంగా కష్టంగా చెప్పవచ్చు.

తెనిగింపులతో కవుల మవుదా మనుకొన్నవారి రచనలో వస్తువే ఉంటుంది; అనుభూతి ఉండదు. కవులై తెనిగించిన వారరచనలో అనుభూతి సమృద్ధిగా ఉంటుంది. ఆ శక్తిని వారికి నవనవోన్మేష జాలిని యైన ప్రతిభ ఇస్తుంది. ఆ ప్రతిభ లేని వారు ఎంత మహానుభావులైనా - ఎన్ని ఉద్గ్రంథాలు తెనిగించినా - రసానుభూతి కొరవడి - అగ్రంథాలు ఏ అభిజ్ఞులనూ అలరించలేక, పునర్ముద్రణానికి కూడా నోచుకోవు.

రామాయణం కావ్యం, భారతం ఇతిహాసం. వాటి అనుభూతులు భిన్నమైనవి. అవి ఎట్టివో సహృదయులకు తెలుసు.

నన్నయగారున్న తెనిగింపులో కొన్ని లోపాలు చేసి ఉండవచ్చు. కాని ఆయన రచన, గుణబాహుళ్యంవల్ల తెలుగులకు శిరోధార్యం అయింది. దానికి తిరుగులేదు. నన్నయ భారత భాగాన్ని హృదయ దఘ్నుంగా చదివినవారికి ఈ సంగతి విస్పష్టం.

ప్రసంగ సమయం పరిమితం; పుస్తక విషయం ఆపరిమితం. కనుక సోదాహరణంగా బలపర్చుకలసిన విషయాలు కొన్ని పొడిపొడిగా ఉండిపోయిన మాట నిజం. ఆలోపం తప్పక సవరించవలసిందే.

ఏతావతా - మీ వ్యాఖ్యాతి విమర్శిస్తే తప్పు లేదు.

మరికొంతి - సమగ్ర గావగాహనం, విశాల భావన ఉపయోగిస్తే అది సర్వసమ్మతంగా ఉండేది.

ఎంత కష్టంగా వ్రాయదలచుకొన్నా దీనిని ఇంతకంటే కుదించడం సాధ్యం కాలేదు. మన్నించగలను.

- ఇం. హ.

అ చి న ం ద న లే ఖ

'సమాలోచన' లో ఉండగా ఇప్పుడే డాక్టర్ జోగారావు గారి 'చంద్రకళ' దర్శించడం తటస్థించింది.

పరాశక్తి చిఱునవ్వు దవ్వులనుండి వగ్గరితు వచ్చి పలకరించినట్టుగా అనిపించింది.

ఎంత బాగా ఉన్నాయి పద్యాలు!

కుసుమాయధుణ్ణి చంపి పుట్టిన బికానోక సాగసు గుండెకు ఆసేచనకంగా ఉంది.

'అస్మద్భగ్గవాన్వయర్షులు శివభక్తిపరులు' - ఇది సీసము కాదు; సుపర్ణము; సవర్ణము.

కామేశ్వరాంకస్థిత మైన దేవి నయనాంత రేఖ వారి లేఖనికి దీప్తిదాయిని!

ఊరక వ్రాయడం కాదు.

చంద్రకళాశీర్షికానందానుభవం తెలుగుపద్యా లతో కలిగించడం కాదాచిత్కం.

ఈ చిత్కళ తక్కువమందికే దొరుకుతుంది. అందులో వా రొక్కరు నాకు దొరికారు.

(సం) మ. సత్యనారాయణశాస్త్రి

వ్యాస భారతము - నన్నయ పరిష్కారము

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ స్వర్ణపదక బహుమతి నందిన పరిశోధన గ్రంథము

రచయిత :

డాక్టర్ జొన్న లగడ్డ మృత్యుంజయరావు, ఎం. ఏ., పి.హెచ్.డి.

ఆంధ్రభాషా శాఖాధ్యక్షులు - ప్రభుత్వ కళాశాల - రానోలు.

వ్యాస భట్టారకుల సంస్కృత భారతముతోఁగి శులనాత్మక పరిశీలనమున నన్నయ భట్టారకుల

కవితాశిల్పమును సోపనత్రికముగా నిరూపించు విమర్శనాత్మక గ్రంథము.

రమారమి 800 పుటలు — వెల : ఏబది రూపములు.

అచ్చులో నున్నది.

అచిర కాలములో వెలువడనున్నది.

నన్నయ జయంతి లేఖకు - ప్రతిలేఖ

‘సాహిత్య విమర్శకుడుగా విమర్శను ఆహ్వానిస్తాను. విమర్శకు వెరగుపడడంగాని, వెగటుపడడంగాని, సాహిత్యానికి మేలుకూర్చదు.’ అంటూనే శ్రీ ఇం. హ. గారు సమాలోచనలో వారిప్రసంగమును గూర్చి చేసిన విమర్శకు ‘వెగటు పడడం’ మాకు ‘వెరగు’ కలిగిస్తుంది. వారి వెగటుకు మా పత్రికావిలేఖకుని అనవధానత కారణం అని వారంటారు. వారన్నమాటలు మా విలేఖకు డొక్కడే ఆ విధంగా ఉటంకిస్తే అతని అనవధానత అనవచ్చు. కాని అదేవిధంగా ఇంకొక పాత్రికేయుడుకూడా రాస్తే, విన్నవాళ్ళందఱూ అనవధానులూ, అన్నవారు ఒక్కరే శ్రద్ధధానులూ అనడం సమచితం అనిపించుకొంటుందా?

వారు సంస్కృతభారతం మృతప్రాయం అయిపోయిందని అనని మాటనిజం. అయితే అంతకంటే కటుతరమైన ‘చచ్చింది’ అన్నమాట ఆయన వినిపించారు. ఆ ‘చచ్చు’ మాటను పరిహరించి మా విలేఖకుడు ‘మృతప్రాయం’ అన్నారనడం, వారే అంగీకరించినట్లు, నిజంగా వాని ‘సున్నితత్వా’నికి నిదర్శనం. ‘చచ్చింది’ అని వారన్నట్లు రాజసుండి సమాచారంలో కూడ ప్రచురితమైందని ప్రసంగకర్త గుర్తించాలని మనవి. ఇది విన్నవారి అనవధానతయా? లేక అన్నవారి అన్యతవాదితయా? ‘చచ్చు’మాటను వరించిన ప్రసంగకర్త గౌరవాన్ని మా విలేఖకుడు ‘మృతప్రాయం’ అనేశబ్దాన్ని పఠించి కాపాడినందుకు ఆయన కృతజ్ఞత దూపించాలి.

ఇక అనువాదం అన్న సంగతి.

తెలుగుభారతం సంస్కృతభారతానికి వారన్న శుకానువాదం అని ఎంత తెలివి

తక్కువవాడూ అనడు. అది వారు క్రొత్తగా చెప్పనక్కరలేదు. శుకానువాదం కాదనడంలోనే ఇంకొకరకం అనువాదం ఉందని వారే అంగీకరించినట్లు స్పష్టమవుతోంది. అది స్వేచ్ఛానువాదం. అది శ్రీనాథుడు చెప్పిన ‘జ్ఞాచిత్యం బాదరించియు, ననాచిత్యంబు పరిహరించియు’ వంటి అనువాదం. శిల్పవిషయంలో కొంత స్వేచ్ఛ వహించినంతమాత్రాన నన్నయభారతం సంస్కృతభారతాని కనువాదం కాకుండా పోతుందా? భారతం నన్నయ సొంత గ్రంథమా? ఆయన సంస్కృత మహాభారతేతిహాసాన్ని స్వీయ ప్రతిభచే కావ్యంగా అనువదించుకుంటూ పోయాడంటే, మహాపరాధ మేమిటో మాకు దురవగాహమైన విషయం. తెలుగుభారతం సంస్కృతభారతాని కనువాదం కాదనడం, మూలకర్తకూ, ఆంధ్రకర్తకూ కూడా అపచారం.

ఆంధ్రీకరణం వేటు, అనువాదం వేటు అనిచెప్పి, నన్నయని ఆంధ్రీకరణమేకాని అనువాదం కాదంటూ ప్రసంగకర్త శ్రీతిరువెంగళాచార్యులు గారి ఆంధ్రధ్వన్యాలోక పీఠికలోని ‘తెలుగున నన్నయాదుల భారతము వ్యాసున కాంధ్రీకరణము కాదన్నమాటలు ఉదాహరించారు. ప్రసంగకర్త ‘నన్నయభారతం అనువాదం కాదంటాడగా, శ్రీతిరువెంగళాచార్యులు గారు అది ఆంధ్రీకరణమే కాదంటున్నారు. స్వరూప వ్యాపారాలైన ఆచార్యులవారి మాటలను ప్రసంగకర్త బుదాహరించి వాటిని మావిలేఖకుడు ‘చిరము భావించవలసిన’ వనడం సుతరాం అసమంజసం.

ఇంతకీ నన్నయ భారతాన్ని గూర్చిన ఆభిప్రాయాలందఱివి ఒక్కటే. అది

ఆయన సంస్కృతభారతానికి చాలచోట్ల మెఱుగులు దిద్దాడన్నది. అది ఒప్పుకుంటూన్నప్పుడు దాన్ని ఆంధ్రీకరణంఅన్నా, అనువాదం అన్నా, రెండూఅన్నా పెద్ద కొంప ముంచుకుపోయే ప్రమాదం ఏమీ లేదు.

ఇక ప్రసంగకర్త కేవలానువాదాన్ని గూర్చి కొంత ఈసడించారు. అదికూడా చాలాకష్టమనీ, కొన్నింటిని తెలుగుచేయడంలో అది అవశ్యం అదరణీయం అనీ వారు గుర్తించాలి. సంస్కృతభారతం ఇతి హాసంకాబట్టి అందులో కవితాకళి కంత ప్రాధాన్యంలేదు. కాబట్టి నన్నయాదులు భారతాన్ని ఆంధ్రీకరించడంలో ఇటువంటి స్వేచ్ఛానువాద పద్ధతి ననుసరించారు. కాని కవితా కళామయాలయన రఘువంశాదుల ఆంధ్రీకరణంలో అటువంటి స్వేచ్ఛానువాదపద్ధతి అనుసరణీయం కాదు. అక్కడ (తెలుగుజాతీయత చెడని) మథామాలానువాదం అవశ్యం అవుతుంది. వాటిలో మనపైత్త్యం చేర్చామా, అది మూలతోభాభంజకమే మూలకర్త కన్యాయం చేసినవాళ్ళం అవుతాం. అంచేత అనువాదాల్లో గల ఈ తేడాల్ని ప్రసంగకర్త గుర్తించాలని వారిని సప్రశయంగా వేడుకుంటున్నాము.

ఇక నన్నయ రామాయణం రాకాడని ప్రసంగకర్త అన్నారనడం మా విలేఖకుడి ఆభిప్రాయం కాదు. అయినా నన్నయ రామాయణం రామాయణకోలేదని యెవరైనా చెప్పగలరా? ఏమో! భారతం అనంతరం రామాయణం రాద్ధామనుకున్నాడేమో? భారతమే పూర్తి చేయలేదు కాబట్టి అది జరగలేదేనా! మఱి తరువాత వచ్చిన ఎఱ్ఱన రామాయణం రాకాడంటున్నారు గదా! అటువంటి మహోన్నతాశయం ఆ పూర్వుల కుండేదన్న ఆభిప్రాయంతో మాటవరసకన్న మాటను పట్టుకొని ప్రసంగకర్త నన్నయ రామాయణా

న్ని వ్రాయలేదని తనకు తెలుసునడం అనవసరం. చాలా 'సిల్లీ' గా ఉంది.

నన్నయభారతంలో కావలసినంత యథామాతృక ఉంది. వ్యాసుడిలోని రామాయణాన్ని విడిచిన ఉదాహరణలూ కోకొల్లలుగా ఉన్నాయి. అది సమగ్రంగా నన్నయభారతాన్ని సంస్కృతభారతంలో పోల్చినవాళ్ళకే తెలుస్తుంది.

మా విశేషమడు మొదట అనలేదు. ఇప్పుడంటున్నాడు. ప్రసంగకర్తాన్ని పద్యాలకు వ్యాఖ్యానించినతరువాత పట్టింది. ముఖ్యంగా 'అలఘు ఫణింద్ర లోక...' అన్న పద్యానికి వారు అచల శబ్దానికి మైనాకు, దాని అర్థం చెప్పడం మిక్కిలి కోచనీయం. 'శివవీడితులయ్య మహావ్రతదీక్షితు లగుటచే అచలులైన (నిశ్చలులైన) మనులకు సౌఖ్యహేతుక మైన బడలాన్ని కలది సముద్రం' అని అర్థం చెప్పాలి.

ఈ పద్యాఖ్యలు వారి ప్రసంగలోనే కాదు వారి 'సారమతి' లో కూడా ఉన్నాయి. మా విశేషమడు ప్రసంగకర్త చేసిన ఇలాటిపొరపాట్లను మర్యాదకోసం కప్పిపుచ్చి వారి గౌరవం కాపాడినందుకా, వారి కవగాహన లేదనడం?

అనాడు నన్నయ భారతాంధ్రీకరణానికి ఛాందసులైన పండితులు యుద్ధంచేసి ఉంటారనేది ఊహామాత్రమే. 'సౌమిక పాకకాసనికి' లో నన్నయ యుద్ధప్రసంగాన్ని లేవడంవల్ల కొందఱు అలా పరంగా ఊహిస్తున్నారు. అది చారిత్రక సత్యమేలా అవుతుంది? అందులోని 'భారత ఘోరరణంబునందు' అన్నదానికి భారత రచన అనే ఘోరరణమునందని అర్థం ఎందుకు చెప్పరాదు? మరుక్షేత్ర యుద్ధంలా, భారతాంధ్రీకరణం కష్టమైందని వ్యాఖ్యానించకూడదా?

తెలుగుసాహిత్యంలో మొదటి విప్లవం పొందింది నన్నయ అని వారంటున్నారు.

నన్నయ ప్రథమాంధ్రీకరణ. తెలుగులో కావ్యరచనకి బాటలుతీర్చినవాడాయన. తరువాతికవులైన తద్విరుద్ధంగా ప్రవర్తించినట్లయితే వారు విప్లవకవులవుతారు కాని 'మొట్టమొదటివాడే' విప్లవకవియెట్లా అవుతాడు? అనాటి పండితుల నిషేధాజ్ఞల్ని ఆయన ఉల్లంఘించడనా? అదంతా ఊహామాత్రమే. నన్నయ భారతాంధ్రీకరణాన్ని అనాటి ప్రభువు రాజరాజ ప్రోత్సహించేడు. అనాటి పండిత పరిషత్తులు తమ ఆమోదాన్ని తెలిపాయి. నన్నయ రచన అనాడు కవీంద్రులూ, ఇతరులూ కూడా మెచ్చుకున్నారు. అంతే కాని ఆయన మీద యుద్ధంప్రకటించారనడం సరికాదు. బాలసరస్వతి అన్నది అసద్రచనల్ని గూర్చి. అంతేకాని నన్నయ భారతంవంటి రసవత్కావ్యాల్ని చూచి కాదు.

నన్నయగారిని గూర్చి ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థులకు తప్పుగా బోధిస్తున్నారని ప్రసంగకర్త వాపోయేడు. ఎవరో కొందఱు అసమర్థులు అప్పుడూ ఇప్పుడూ ఎప్పుడూ ఉంటూనే ఉంటారు. సమర్థులూ ఉంటారు. అలా అని, మనం రిటైర్ అయ్యాంకదా అని, ఉపాధ్యాయులొకం అంతా అసమర్థం అని విజుచుకుపడడం ధర్మంకాదు.

ప్రసన్నకథాకలితార్థయుక్తి పాఠం అపపాకం అనడం సబబు కాదు. బహుళతాళపత్రగ్రంథాల్లో కనబడడం ఒక్కటే ఒక పాఠం సాధుత్వానికి ప్రమాణం కాదు. ఇక్కడ ప్రసన్నకథాకలితార్థయుక్తి అన్న అర్థం సరిపోతుంది. ప్రసన్నకథతోకూడిన అర్థయోజనము ప్రసన్నకథా కలితార్థయుక్తి. ఇక్కడ అర్థం అంటే రసాలంకార చమత్కారాది కవితా సంబంధ్యర్థం అన్నమాట. ప్రసన్నకథాకలితార్థయుక్తి అనే పాఠంలో ఆ అర్థం కవితాసంబంధ్యర్థం అని

స్పష్టంగానే ఉంది. అంతే నన్నయ రచితపాకం ఇదీ అని స్పష్టంగా చెప్పలేము.

అనుచిత ప్రసంగాలు చేస్తే రాజమహేంద్రపట్టణ విద్యాంశులు ధర్మాసనంబుండి శ్రీనాథుణ్ణి కాదుగదా తదధిపతి నైనా సరే అప్పుడేకాదు ఇప్పుడూ spare చేయరని శ్రీ కాశ్మీరగారు గ్రహించాలి.

ఆపందర్భంలో శ్రీనాథుడి అసభ్యులు, అవాచ్యులు ప్రసంగం (అది నిజంగానే శ్రీనాథుడిదే అయితే) అతడి శృంగధం గాంగీకారాన్నే తెలుపుతుంది తప్ప, ఆ విద్యద్వరేణ్యుల కలాంటి మ్యానతనూ ఆపాదించకపోగా, చివరకి స్వీయహాని కేకారణంగా పరిణమించవచ్చు.

నన్నయ భారతాన్ని కేవల బ్రాహ్మణ ప్రశంసకోసం రచించినా రచించకపోయినా, అతడమూలకంగా చేసిన బ్రాహ్మణ ప్రశంస కన్నోఉదాహరణలు అతడి భారతంలో ఉన్నాయి. అది అతనికి గల బ్రాహ్మణ భక్తికీ, అనాడు బ్రాహ్మణులకు సంఘంలో ఉండిన మహోన్నత స్థానాని కీ నిదర్శనం. దానికి శ్రీ కాశ్మీరగారు వ్యథచెందవలసిన అవసరం లేదు.

అనావశ్యకమైన అనువాద వాద నిరాకృతికోసం ప్రసంగకాలం అంతా వినియోగించి, నన్నయ చేసిన మెజుగుల్ని ఉదాహరించలేక, ప్రసంగాన్ని నీరసం చేశారని పలువురి సభ్యుల, కొంతమంది సభాధ్యక్షుల అభిప్రాయంతో మా విశేషమడు వీక్షింపించి అలా రాయడం జరిగింది. పాఠకులకు సత్యాన్ని ప్రకటించడమే పత్రికా విశేషమని ధ్యేయంకాని, వారికి సరియైన అవగాహన కలగకపోతే, బాధ్యత ప్రసంగకర్తలే అవుతుంది కాని, పత్రికావిశేషమది ఎలా అవుతుంది?

(సంపా.)

బి. వి. ఆంధ్ర కో., వుస్తకములు

బి. ఏ., బి. యస్ సి., బి. కాం. తరగతుల I, II సంవత్సరముల తెలుగునోటు (ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ) అన్నియు ముద్రింపఁబడి ప్రతులు సిద్ధముగా నున్నవి. కొన్ని రకముల ప్రతులు చాల తక్కువగా నున్నవి. త్వరపడుట మంచిది.

ఇంటరు I, II సంవత్సరముల తెలుగు, ఇంగ్లీషునోటు; X తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ నోటు అన్నియు సిద్ధముగా నున్నవి. ఇంటరు తెలుగు ప్రోజు నోటు ప్రాకులయిపోయినది. మరల నూతన ముద్ర గము పూర్తియై ప్రతులు 20 రోజులలో సిద్ధము కాగలవు.

బి. వి. ఆంధ్ర కో.,

6 - 8 - 7, ఇన్నీసుపేట

రాజమండ్రి - 1.

* రచయితలకు మనవి *

సంక్షేపముగను, సామనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, మండు విమర్శసాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకుఁ బ్రాముఖ్యము. బౌద్ధిత్వము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సమచిత్ గౌరవము. వాద్యమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపైఁ దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయుతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరళగ్రాంథికములలోఁ గాని, శిష్టవ్యాకరణములలోఁ గాని యుండవచ్చును. సలక్షణములు రసవంతములు నగు పద్యరచనలకు ప్రత్యేక స్వాగతము.

సమాలోచనముపట్ల ఆదరాభిమానముతో రచయితలు సంపూర్ణ సహకార మొసగుచున్నందుకు సంతోషము. రచన లితి దీర్ఘములై 'సశేషములు' కాకుండునట్లు వీలైనంతవఱకు ప్రయత్నింపఁ బ్రార్థన.

వివిధ ప్రక్రియలకు సంబంధించిన సంగ్రహ రచనల వాహ్యానించుచున్నాము. సమాలోచన గ్రంథవిమర్శకు (సమీక్షకు) ప్రత్యేక ప్రాముఖ్య మిచ్చును. సమీక్షకు పంపు గ్రంథములు రెండేసి ప్రతులు పంపవలయునని గమనింపఁ గోరిక.

- సంపాదకుడు.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు, విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి,
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College,
6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్), రాజమండ్రి-1.

చందాదారులకు

సమాలోచన మొదటి సంపుటము 1 to 24 సంచికలు 2 వ్యాఖ్యములుగా బైందు చేయబడి యున్నవి. రెండువ్యాఖ్యము వెల పోస్టేజీతోసహా రు 18-00 లు ఎం. జి. ధారా పంపువారికి రిజిష్టరు పోస్టులో పంపబడును.

సంపాదకుడు 'సమాలోచన'

